

DECEMBER 2019

RÅDET
FOR
BØRNS
LÆRING

BERETNING FRA FORMANDSKABET

INDHOLDSOVERSIGT

FORORD/SIDE 4

KAPITEL 1. KVALITET I DAGTILBUD OG FOLKESKOLER/SIDE 6

KAPITEL 2. KVALITET I DAGTILBUD/SIDE 9

Et helhedssyn på kvalitet/SIDE 12

Kompetencer og viden på 0-6 årsområdet/SIDE 16

Krav til det pædagogiske personales kompetencer/SIDE 19

Mere praksisrelevant forskning på 0-6 årsområdet/SIDE 21

KAPITEL 3. KVALITET I FOLKESKOLEN/SIDE 22

Hvad er kvalitet i en dansk folkeskolekontekst?/SIDE 25

Hvordan kan vi i højere grad understøtte kvalitet i folkeskolen?/SIDE 29

KAPITEL 4. BALANCEN MELLEM FOLKESKOLER OG FRIE GRUNDSKOLER/SIDE 45

BILAG 1: REFERAT AF MØDE I RÅDET FOR BØRNS LÆRING 27. NOVEMBER 2019/SIDE 50

BILAG 2: RÅDET FOR BØRNS LÆRINGS VIRKSOMHED/SIDE 54

REFERENCER/SIDE 58

FORORD

Rådet for Børns Læring har til opgave at følge, vurdere og rådgive børne- og undervisningsministeren om det faglige niveau, den pædagogiske udvikling og elevernes udbytte af undervisningen i folkeskolen og ungdomsskolen og om det pædagogiske arbejde med at understøtte alle børns trivsel, udvikling og læring i dagtilbud.

Det er formandskabet for Rådet for Børns Læring, som leder arbejdet i rådet. Formandskabet består af videns- og ressourcepersoner med perspektiver på og kendskab til dagtilbuds- og skoleområdet. Formandskabet afgiver hvert år en skriftlig beretning til børne- og undervisningsministeren om rådets virksomhed med forslag til initiativer, der fremmer kvaliteten i dagtilbud og folkeskolen. Formandskabet har besluttet, at fokus i den treårige beskikkelsesperiode særligt vil være på følgende tre områder: 1) kvalitet i dagtilbud og skoler, 2) digitalisering samt 3) balancen mellem frie grundskoler og folkeskoler.

Formandskabet har i det første år af beskikkelsesperioden haft særligt fokus på kvalitet både på dagtilbuds- og folkeskoleområdet.

Rådet er uafhængigt af børne- og undervisningsministeren. Udover formandskabet består rådet af repræsentanter fra interesseorganisationer på dagtilbuds- og folkeskoleområdet.

Rådet for Børns Læring har drøftet beretningen på et møde den 27. november 2019. Et referat af rådsmedlemmernes synspunkter ledsager beretningen.

Formandskabet for Rådet for Børns Læring den 18. december 2019.

- Charlotte Rønhof (formand)
- Per Fibæk
- Mette Frederiksen
- Stefan Hermann
- Pernille Hviid
- Henrik Gade Jensen
- Andreas Rasch-Christensen

KAPITEL 1.

KVALITET I DAGTILBUD OG FOLKESKOLER

De danske dagtilbud og den danske folkeskole har en central og enestående samfundsopgave i at udvikle, danne og uddanne børn. Langt hen ad vejen løfter dagtilbud og skoler deres opgave og formår at skabe en hverdag, hvor børn og unge lærer, leger og trives. Det pædagogiske personale og lederne i landets dagtilbud og folkeskoler yder hver dag en stor faglig indsats og skaber sammen rammen for en udviklende, lærerig og god dag for børn og unge.

Kvalitet i landets dagtilbud og folkeskoler er til hyppig debat i offentligheden. Det er der mange grunde til. Først og fremmest er der mange interessenter omkring dagtilbud og folkeskoler. Det gælder forældre, bedsteforældre, børn og elever, men også pædagoger, lærere, ledere, ansatte i de kommunale forvaltninger, kommunalpolitikere, folketingsmedlemmer, skiftende regeringer og opposition m. fl. Dertil kommer, at dagtilbud og folkeskolen i høj grad er de arenaer, som samler børn på tværs af social baggrund i de mest formative år af livet.

Regeringen, der tiltrådte i juni 2019, har som erklæret ambition, at Danmark skal være verdens bedste land at være barn i. Det kræver bl.a. dagtilbud og folkeskoler af højeste kvalitet. Formandskabet for Rådet for Børns Læring lægger vægt på, at viden om kvalitet i dagtilbud og folkeskoler bliver fundamentet for politiske beslutninger og prioriteringer de kommende år. Det gælder ikke mindst for at sikre, at der investeres klogt på børne- og undervisningsområdet.

Alle ønsker dagtilbud og folkeskoler af høj kvalitet. Men hvordan? Hvordan sikrer vi de rigtige betingelser for, at kvalitet kan vokse frem? Har vi f.eks. de rigtige økonomiske prioriteter, de bedste pædagogiske og didaktiske indsatser, har vi solide kapacitetsopbyggende uddannelser til det pædagogiske personale og den rigtige understøttelse af lederne? Ved vi tilstrækkeligt om, hvordan det i dag ser ud med kvaliteten?

På dagtilbudsområdet kan vi få et vist kendskab til kvalitet ved at undersøge uddannelsesniveau, normeringer og sygefravær hos det pædagogiske personale. Og på folkeskoleområdet kan vi bl.a. undersøge kvalitet ved at kigge på resultater fra trivselsmålingerne, folkeskolens afgangseksamen og elevernes overgang til ungdomsuddannelser. Det er parametre, som kan måles og kvantificeres, og som kan bruges til at belyse dele af kvalitet i vores dagtilbud og skoler. Men kvalitetsbegrebet er og skal forstås bredere, end hvad der umiddelbart kan måles. Målinger er vigtige, men de viser kun en del af billedet, og skal derfor tolkes i det lys.

Vi ved f.eks., at tidlig indsats er det mest omkostningseffektive middel til at modvirke negativ social arv og understøtte børns faglige, personlige og sociale udvikling,¹ men vi ved for lidt om, hvilke indsatser der – navnlig i en dansk kontekst – er særligt virksomme. På både dagtilbuds- og folkeskoleområdet er der udfordringer forbundet med, hvorvidt vi uddanner nok pædagogisk

1 Heckmann (2006)

personale, og om uddannelserne til lærer, pædagog og pædagogisk assistent giver et tilstrækkeligt fagligt fundament for professionerne.

Der er også i både dagtilbud og folkeskole udfordringer i forhold til at løfte alle børns sociale, personlige og faglige udvikling. Allerede i vuggestuen er der markante forskelle i børns sociale, sproglige og tidlige matematiske evner. Ved skolestart peger undersøgelser på, at kompetenceforskellene kan være helt op til to år mellem de svagest stillede børn og gennemsnittet.² Mange undersøgelser peger på, at elevernes sociale baggrund i folkeskolen fortsat har stor betydning for elevernes resultater.³ Det gælder på trods af, at der gennem mange år – og senest med folkeskolereformen fra 2013 – er sat eksplicite mål for det modsatte. Selv om dagtilbud og folkeskoler ikke alene kan udviske den sociale ulighed, er der fortsat for mange, som ikke lykkes godt nok i folkeskolen, og som ikke kommer videre i en ungdomsuddannelse.

Det er formandskabets ambition at komme tættere på, hvad gode indsatser og tiltag i dagtilbud og folkeskoler i Danmark kan bestå af.

Vi vil gerne advokere for en åbenhed om de udfordringer, som er i dagtilbud og folkeskole. For at kunne realisere dette, er der behov for en vilje hos alle parter til at gå ærligt ind i dialogen og samarbejdet om at sikre høj kvalitet. At erkende udfordringer er ikke det samme som at udøve kritik af pædagogisk personale, lærere, ledere, forældre, børn og politikere. På den ene side har samfundet et rimeligt krav på at følge områdernes løbende udvikling, og på den anden side må vi også tiltro medarbejderne omkring børnene et betydeligt råderum i løsningen af deres opgaver.

Dagtilbud og folkeskoler har et godt fagligt fundament, men der er områder, som kræver opmærksomhed. Vi kan og skal mødes om det fælles mål, som er stærke dagtilbud og en stærk folkeskole, der kan favne, imødekomme og udvikle alle børn.

² Rambøll Management Consulting; Aarhus Universitet & Syddansk Universitet (2016)

³ Winter, S. C. & Nielsen, V. L. (2013), OECD (2018)

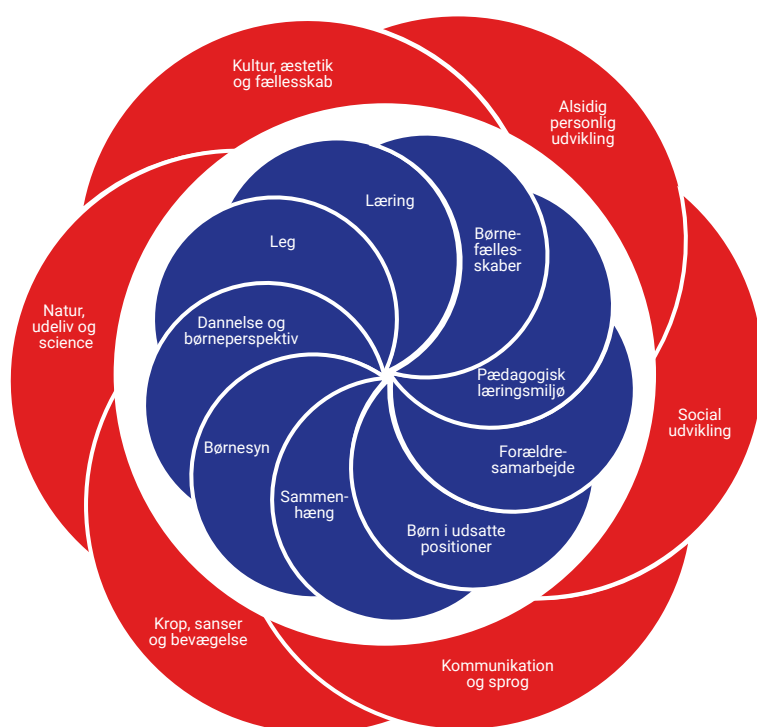

KAPITEL 2.

KVALITET I DAGTILBUD

Regeringen erklærer i sit forståelsespapir "Retfærdig retning for Danmark", at den vil sikre bedre forhold for børn og personale i danske dagtilbud ved at fremlægge en ambitiøs børneplan på dagtilbudsområdet, der sammentænker normeringer, uddannelse, kvalitet og ledelse.

Figur 2.1: Læreplansblomst fra den styrkede pædagogiske læreplan. Inderst illustreres det pædagogiske grundlag, mens blomstens røde blade illustrerer de seks læreplanstemaer.

Danmark har en unik dagtilbudstradition, der er anerkendt internationalt og med komparativt set veluddannede pædagoger.⁴ Stort set alle danske børn – også de yngste – er i dagtilbud. Det er usædvanligt selv for vores nordiske naboer. Danmark investerer over 30 mia. kr. årligt i dagtilbudsområdet.

Det moderne børneliv udvikler sig – med betydelige nydannelser sammenlignet med børnelivet for 10–20 år siden. Børn i danske dagtilbud anno 2019 er børn i en ny kontekst. Mange forandringer bør nævnes. En af de mest debatterede er den rolle, som digitalisering og mediebrug spiller. En anden er, at der er sat ord på, hvad vi forventer af dagtilbud af høj kvalitet i Danmark. Den nye dagtilbudslov og den styrkede pædagogiske læreplan har således skabt en retning for kvalitet i dagtilbud. Helt centralt blev det med den styrkede pædagogiske læreplan fastslået, at trivsel, dannelse og udvikling i dagtilbud er ligestillet med læring.

4 OECD (2018b)

Kvalitet i dagtilbud handler overordnet om, hvilken hverdag og hvilke udviklingsmuligheder, vi tilbyder børn i Danmark. Det er defineret ved omsorgsfulde og pædagogiske læringsmiljøer gennem hele dagen, der fremmer *alle* børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i dagtilbud. Barndommen har en værdi i sig selv, leg er grundlæggende, og der skal tages udgangspunkt i et i et bredt læringsbegreb og et tæt samarbejde med forældrene. Derudover skal der etableres en evalueringskultur i dagtilbuddene. Et nyt pædagogisk grundlag og seks læreplanstemaer beskriver overordnede retningslinjer for dagtilbuddenes arbejde med læringsmiljøerne, der både består af spontant opståede situationer, rutiner og planlagte aktiviteter, og som tilskynder det pædagogiske personale til at tænke det pædagogiske grundlag på tværs af emner som kommunikation og sprog, personlig og social udvikling, natur, krop, kultur og æstetik.

Dagtilbud af høj kvalitet skaber – i samarbejde med børnenes forældre – rammerne for det gode børneliv og fundamentet for et helt liv.

Det er kommunerne, der har ansvaret for at føre tilsyn med dagtilbuddene og for at fastsætte og offentliggøre rammerne for tilsynet. Tilsynet er helt centralt i forhold til at sikre, at bl.a. de pædagogiske forhold er i orden. Der er dog begrænset viden om, hvordan kommunerne udfører tilsynet, herunder hvordan og hvor ofte der føres tilsyn.

Forskningen er ikke entydig, når det handler om betydningen af dagtilbud for børn fra ressourcestærke familier. Dagtilbud af høj kvalitet har en særlig positiv betydning for børn i udsatte positioner i form af styrkede kognitive, sociale og sproglige kompetencer, mens dagtilbud af lav kvalitet kan have en negativ indflydelse på barnets udvikling.⁵

Det er netop den tidlige indsats i barnets liv og det pædagogiske arbejde i gode dagtilbud, som kan give børn i udsatte positioner bedre mulighed for at udvikle sig, lære og danne sociale relationer senere i livet. Vi har en særlig interesse i at sikre og løfte kvaliteten, hvis alle børn skal have mulighed for at udleve deres fulde potentiale uafhængig af deres baggrund.

5 Hestbæk & Christoffersen (2002)

LIGE LÆRINGSMULIGHEDER Gennem TIDLIG INDSATS OG HØJKVALITETSDAGTILBUD

En vigtig indikator på høj kvalitetsdagtilbud er evnen til at løfte børn i udsatte positioners læringsmuligheder. Udgangspunktet er her den udfordring, at børns familiebaggrund påvirker børns udviklingsmuligheder, og at der er sammenhæng mellem børns socioøkonomiske baggrund og deres udvikling.⁶

Den internationale forskning på området har de seneste årtier også påvist, at det netop er børn med socioøkonomisk vanskeligere opvækstforhold, der har relativt mest gavn af høj kvalitetsinstitutioner. Det gælder bl.a. børn af forældre med kort eller ingen uddannelse, børn fra familier med stærkt begrænsede økonomiske ressourcer eller børn af indvandrere, hvor det talte sprog i hjemmet er forældrenes modersmål. For disse børn øger deltagelse i daginstitution deres sandsynlighed for at være alderssvarende udviklet og på niveau med deres jævnaldrende i skolen, men også senere i livet.⁷ Den forventede sammenhæng er, at børn fra familier i udsatte positioner ikke har samme udviklingsrum uden for dagtilbuddet, hvorfor disse børn får særlig gavn af den leg, læring og voksenkontakt, som er i vuggestuer og børnehaver.

Der er internationalt udarbejdet en række studier til at klarlægge, hvilke kvalitetsparametre der er de mest afgørende for at løfte børn i udsatte positioners videre livsmuligheder, men der findes stadig ikke udbyggede undersøgelser i dansk kontekst.

Vi ved i dag ikke tilstrækkeligt om, hvad kvaliteten er i de danske dagtilbud, og hvordan der arbejdes med kvalitet på tværs af landets dagtilbud. Formandskabet ser derfor et stort behov for at opnå og dele denne viden.

6 Ringsmose og Svinth (2019)

7 Christoffersen m. fl. (2014)

ET HELHEDSSYN PÅ KVALITET

Der er mange forhold i spil, når man drøfter kvalitet i dagtilbud. Så mange, at der ofte foretages en reduktion. Hvis hovedsigtet er at fremstille let forståelig information til borgere og politikere, er det en fordel af indsnævre kvalitetsbegrebet mest muligt. På den baggrund kan man udføre de mest konsistente videnskabelige undersøgelser. Dagtilbuddets brede formål og de mange samvirkende formål bliver imidlertid ikke indfanget i denne operationalisering i en tilstrækkelig grad, hvorfor resultaterne af sådanne undersøgelser ikke nødvendigvis vil være anvendelige for personalet og aktørerne omkring børnene i dagtilbud. På den anden side kan det være vanskeligt overhovedet at få overskuelig og brugbar information, hvis man anvender et komplekst kvalitetsbegreb, der medtager mange relevante og legitime dimensioner af dagtilbuddet og børnene.

Det betyder, at en kvalitetsdiskussion som minimum bør adressere følgende spørgsmål: Hvem har brug for hvilken viden? Og hvilke forhold er de væsentligste at få begreb om?

HVAD SIGER FORSKNINGEN OM KVALITET?

Der kan med udgangspunkt i forskningen om kvalitet i dagtilbud foretages en analytisk skelnen mellem tre kvalitetskategorier: Strukturkvalitet, proceskvalitet og outcome-kvalitet, der er i tråd med den nuancerede kvalitetsforståelse i den pædagogiske læreplan.

Det pædagogiske læringsmiljø:

Strukturkvalitet: De rammer og forhold, som den pædagogiske praksis arbejder inden for, er påvirket af økonomi, organisering, ledelse m.m. i dagtilbuddet, f.eks. normeringer og uddannelse.

Proceskvalitet: Kvaliteten i det pædagogiske arbejde, f.eks. omfang og indhold af interaktioner mellem børn og voksne, leg, børnefællesskaber, rutineprægede situationer, ledelse af dagtilbud og forældresamarbejde.

Børnenes trivsel, udvikling, læring og dannelse:

Outcomekvalitet: Børns kort- og langsigtede udbytte af at gå i dagtilbud, både ift. deres sproglige, analytiske og matematiske forståelse og deres evne til at indgå i relationer, regulere følelser og udvise empati.

Kilde: Danmarks Evalueringsinstitut: Kvalitet i Dagtilbud. Pointer fra forskning (2017).

Den tilgængelige viden om kvalitet på dagtilbudsområdet giver på nuværende tidspunkt ikke et sammenhængende, solidt og systematisk blik på kvalitet i danske dagtilbud, hvis man tager udgangspunkt i, at kvalitet i dagtilbud må omfatte formål for dagtilbud, læreplansområder og fordele sig på de ovenstående tre kvalitetsparametre.

Hvad vi har tilgængeligt, er landsdækkende registerdata om nogle parametre af den strukturelle kvalitet på dagtilbudsområdet, herunder normering og uddannelsesniveau for det pædagogiske personale, og der pågår et arbejde med at udvikle yderligere data på det strukturelle niveau. Der findes imidlertid ikke systematiske data om proces- eller outcomekvalitet på nationalt niveau. På lokalt niveau anvendes forskellige redskaber til at dokumentere, følge og evaluere dagtilbuddenes kvalitet. Forskellige indsats- og effektstudier har været afprøvet i danske dagtilbud og vist potentiale i at udvikle kvaliteten,⁸ der er gennemført en række dybdegående studier i udvalgte kommuner,⁹ og forskningskortlægninger har samlet nationale og internationale forskningsresultater om daginstitutioners betydning for børns udvikling på kortere og længere sigt.¹⁰ Vi har således *nogle* tilgængelige brikker til at belyse kvaliteten i danske dagtilbud. Denne viden giver indblik i, hvad der på isolerede områder kan skabe god kvalitet i dagtilbud, men ikke hvor gode de danske dagtilbud rent faktisk er, om børnene har trygge og stimulerende læringsmiljøer med stærke børnefællesskaber og hvilke udviklingsmuligheder, dagtilbuddene giver børn over tid.

8 F.eks. projektet "Fart på sproget" ved TrygFondens Børneforskningscenter (2019)

9 F.eks. projektet "Kvalitet i dagtilbud – hvordan, hvad og hvorfor?" ved University College Nordjylland (2019)

10 F. eks Christoffersen m. fl. (2014)

Vi mangler kort sagt viden om, hvordan kvaliteten i de danske dagtilbud ser ud. Alternativet til en bred, repræsentativ kvalitetsundersøgelse er, at debatten – og de politiske prioriteter både kommunalt og nationalt – fortsat i høj grad baseres på kritisk mediedækning og statistik-kamp i tillæg til de hverdags erfaringer, der også præger billedet, men sjældent får et systematisk udtryk.

Der er således behov for et åbent repræsentativt dansk studie, som tager afsæt i den styrkede pædagogiske læreplan, eksisterende viden om kvalitet i danske dagtilbud og med fokus på både struktur-, proces- og outcomekvalitet. En kvalitetsundersøgelse bør:

- belyse, om de pædagogiske lærings- og udviklingsmiljøer, som danske børn tilbydes, understøtter leg, børnefællesskaber og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Løfter dagtilbuddene på tilstrækkelig vis alle børns udvikling og læring? Fungerer samarbejdet med forældrene på bedste måde? Og sikrer dagtilbuddene en god overgang mellem dagtilbud og skole?
- omhandle hvilke forhold i dagtilbud, der forøger afstanden mellem udsatte og ressourcestærke børn, og hvilke, der øger chancen for alle børn. Internationale studier peger på, at de ressourcestærke børn i dagtilbud tilgodeses i flere henseender: De kommer i de bedste daginstitutioner, de får kvalitativt bedst opmærksomhed og støtte både i hjem og daginstitution, og de er i kraft af deres ressourcer selv meget robuste over for dårlige oplevelser.¹¹ Undersøgelsen bør derfor også tage højde for, hvordan samspillet er mellem familiebaggrund og dagtilbuds betydning for børns udvikling.
- designes longitudinelt, dvs. at den følger børns udvikling over tid – på hhv. kort, mellemlang og lang sigt, idet effekten af pædagogiske indsatser i dagtilbud kan have meget varierende betydning for børns læring og udvikling på kort og lang sigt. Hvis vi ønsker at arbejde og planlægge politiske prioriteter langsigtet, er vi nødt til at undersøge langsigtet.¹²
- afdække hvad, der er særligt kendetegnende for det moderne børneliv. Det gælder f.eks. i forhold til den teknologiske udvikling, nye familietyper og normer for opdragelse. I internationale sammenhænge handler kvalitetsdiskussionen på dagtilbudsområdet ofte om, hvordan og i hvilket omfang dagtilbuddene samarbejder med familierne. Også den danske diskussion bør være optaget af, hvordan familier og dagtilbud samlet set skaber gode betingelser for det moderne børneliv.
- tage afsæt i den styrkede pædagogiske læreplan og de fælles begreber for god pædagogisk kvalitet, som er defineret i den nye dagtilbudslov fra 2018. Undersøgelsen kan kvalificere indtrykket af kvaliteten og skabe et stærkere fælles grundlag for politisk, offentlig og faglig debat.

11 Hestbæk & Christoffersen (2002)

12 Hall m. fl. (2013), Sylva m. fl. (2010), Melhuish m. fl. (2006), Melhuish m. fl. (2010), NICHD (2005), Anderson (2006)

FORMANDSKABET ANBEFALER, AT

- Børne- og undervisningsministeren gennemfører en bred undersøgelse af de danske dagtilbuds kvalitet og det moderne børneliv med afsæt i den styrkede pædagogiske læreplan og med følgende opmærksomhedspunkter:
 - Undersøgelsen og drøftelsen af kvalitet bør inddrage det professionelle pædagogiske personale, relevante parter og forskningsmiljøer. Undersøgelsen vil dermed kunne imødekomme behovet for viden til understøttelse af pædagogisk praksisudvikling tæt på børnene, den lokalpolitiske og forvaltningsmæssige efterspørgsel på viden, som kan bidrage til prioritering og styring af dagtilbudsområdet, og det nationalpolitiske behov for viden i forhold til prioritering af, hvor og hvordan dagtilbudsområdet generelt skal løftes.
 - Undersøgelsen bør afdække tilstanden af dagtilbud dels baseret på en række kvantificerbare indikatorer på tværs af kommuner og institutionstyper (dvs. en undersøgelse, der rummer "bredden"), dels baseret på casestudier som afdækker kvaliteten af det pædagogiske arbejde, herunder bl.a. kvaliteten af forældresamarbejdet og arbejdet med børnefællesskaber (dvs. en undersøgelse, der rummer "dybden").
 - Undersøgelsen bør anlægges longitudinelt.
 - Undersøgelsen bør indeholde overvejelser om de særlige forhold for kvalitet, der gør sig gældende for dagtilbud med børn i udsatte positioner.
- De politiske prioriteringer på børneområdet, bl.a. regeringens børneplan, bør løbende understøttes og kvalificeres af resultaterne fra kvalitetsundersøgelsen.

KOMPETENCER OG VIDEN PÅ 0-6 ÅRSOMRÅDET

Det pædagogiske personale spiller en central rolle i de første fem år af børns liv, hvor barnets grundlæggende udvikling foregår. Studier viser, at samspillet mellem barn og voksen er den mest betydningsfulde enkeltfaktor i dagtilbud for børns trivsel og læring,¹³ og at et godt uddannet personale styrker kvaliteten i relationer og interaktioner.¹⁴ Pædagogisk personale med de rette kvalifikationer er også helt afgørende, hvis børn i dagtilbud skal have forudsætningerne for en god skolestart, og hvis den negative sociale arv skal brydes. Men først og fremmest er pædagogisk personale afgørende for, at børnene trives i dagtilbuddene her og nu.

Pædagoguddannelsen er Danmarks største uddannelse med et årligt optag på ca. 5.500 studerende. Det er samtidig en af de professionsbacheloruddannelser, der modtager den laveste uddannelseskost. Det betyder, at professionshøjskolerne alt andet lige har færre midler til at levere undervisning og feedback til de studerende, end det er tilfældet på de uddannelser, der modtager en højere takst. Pædagoguddannelsen har dog i 2019 modtaget 127,5 mio. kr. til et akut kvalitetsløft, som professionshøjskolerne har mulighed for at disponere henover de kommende år.

Praktikken udgør ca. en tredjedel af pædagoguddannelsen, og her sættes der løbende spørgsmål ved kvaliteten af og rammerne for praktikken, hvor vejledningen af de studerende f.eks. kan være sparsom og ofte foretages af pædagogisk personale uden vejledningsmæssig kompetence. Det leder til spørgsmålene: Uddanner vi bedst muligt pædagogisk personale, hvis kompetencer favner bredt, og som kan skabe omsorgsfulde læringsmiljøer for børnene? Kan de reflektere over egen praksis alene og i samarbejde med kollegaer? Kan de lede og vejlede ufaglærte kolleger og samarbejde med forældre? Kan de sikre et righoldigt børneliv og en god sammenhæng til skolen; og herunder have en skarp opmærksomhed, viden og handlekompetence over for børn i udsatte positioner?

HVAD VED VI OM PÆDAGOGUDDANNELSEN?

Undersøgelser fra 2015 og 2019 viser, at danske pædagoger er særligt gode til at understøtte og udvikle børnenes sociale og emotionelle udvikling.¹⁵ Imidlertid viser undersøgelsen fra 2015 også, at de danske pædagoger er mindre gode til at understøtte udviklingen af børns sprog og kognition, samt at de fleste danske daginstitutioner i meget begrænset omfang benytter materialer, der understøtter sprog- og skrifttilegnelse. Det stiller krav til, at pædagoger får mere solid viden om det lille barns udvikling – både om den normale udvikling og når udviklingen går skævt. Det stiller også krav til, at pædagogerne kan omsætte deres viden til handling til positive forandringer for de mennesker, de arbejder med. I dag har pædagoguddannelsen meget lidt fokus på grundlæggende psykologisk viden og kobling af denne til pædagogisk viden og kompetence.¹⁶

I 2016 foretog Danmarks Evalueringsinstitut en undersøgelse af det første år af pædagoguddannelsen – set fra de studerendes perspektiv. Undersøgelsen pegede på, at uddannelsen er udfordret af bl.a. lav studieintensitet og lavt fagligt niveau, og at uddannelsen sjældnere lever

13 Taggart m. fl. (2014)

14 Christoffersen m. fl. (2014), Dalli m. fl. (2011), Melhuish m. fl. (2015)

15 Markussen-Brown (2015), Weber m.fl. (2019)

16 Danske Professionshøjskoler (2019)

op til de studerendes forventninger end andre af professionshøjskolernes uddannelser. Ud af de studerende, som i 2016 blev optaget på pædagoguddannelsen med en gymnasial uddannelse, havde lidt over hver fjerde (27 pct.) et karaktergennemsnit på 4 eller under. Det samme gælder kun for hver ottende (12 pct.) af de studerende optaget med en gymnasial uddannelse på de andre uddannelser på professionshøjskolerne. Samme studie peger på, at nyoptagne pædagogstuderende er meget motiverede for at starte på uddannelsen (80 pct. er i høj grad motiverede og kun to pct. er i mindre grad eller slet ikke motiverede). Motivationen falder dog i løbet af første studieår med 37 pct. Denne negative udvikling er mere markant, end den man ser på andre af professionshøjskolernes uddannelser.¹⁷

PÆDAGOGUDDANNELSENS REFORM I 2013:

I 2013 blev der indgået en aftale om en reform af pædagoguddannelsen, som bl.a. skal styrke uddannelsen på fire områder:

- Højere faglighed og kvalitet.
- Handlekompetencer og bedre sammenhæng til praksis.
- Øget specialisering med mere arbejdsmarkedsrelevans.
- Styrkede tværprofessionelle kompetencer.

Mulighederne for specialisering på uddannelsen blev styrket med reformen, hvor de studerende fik mulighed for at vælge mellem dagtilbudspædagogik, skole- og fritidspædagogik samt social- og specialpædagogik.

Resultaterne af undersøgelsen fra Danmarks Evalueringsinstitut peger på, at der bør stilles markant højere forventninger til de studerende og en styrkelse af pædagoguddannelsen. Det gælder bl.a. i forhold til mere undervisning i grundlæggende elementer, mere sammenhængende undervisning og til at øge pædagogernes fælles faglige identitet, der på nuværende tidspunkt opleves som svag og uensartet. I kommunerne opleves det for ofte, at pædagoguddannelsen ikke formår at uddanne pædagogerne godt nok til at fungere som handlekraftige pædagoger i hverdagens institutionsliv. Uddannelsen kan med fordel give pædagoger viden og handlekompetencer ift. børns tidlige kognitive, sociale og personlige udvikling, tilknytningsmønstre i de første år samt viden om det gode og systematiske forældresamarbejde.¹⁸ I 2018 fremlagde en særlig følgegruppe for pædagoguddannelsen en handleplan, der bl.a. anbefalede mødepligt, mere fagligt krævende prøver, kortlægning af aflyste timer, større sammenhæng i uddannelsens første del og en stopprøve efter et halvt år på uddannelsen. Der er i alt ni initiativer i handlingsplanen, hvoraf flere allerede er implementeret eller er ved at blive det. I 2020 vil Uddannelses- og Forskningsministeriet foretage en evaluering af pædagoguddannelsen. Formandskabet ønsker, at evalueringen inddrager viden fra centrale parter på området, navnlig professionshøjskolerne og kommunerne, både for at kvalificere evalueringen og for at

¹⁷ Danmarks Evalueringsinstitut (2016)

¹⁸ Danske Professionshøjskoler (2019)

sikre opbakning. Såfremt evalueringens resultater giver anledning til dette, bør konkrete initiativer igangsættes for derved at klæde fremtidens pædagoger bedst muligt på. Her bør alle samarbejdspartnere tage del i ansvaret for en bedre pædagoguddannelse, hvor professionshøjskolerne tager ansvar for undervisning af høj kvalitet, kommunerne tager ansvar for den praksis, som pædagogerne møder i både praktik og i arbejdslivet, og politikerne tager ansvar for, at rammerne for pædagogernes arbejde og uddannelse er i orden.¹⁹

De pædagogiske assistenter udgør otte pct. af arbejdskraften i dagtilbuddene, men der er desværre endnu ikke taget initiativ til at evaluere den pædagogiske assistentuddannelse.

KRAV TIL DET PÆDAGOGISKE PERSONALES KOMPETENCER

Der stilles i dag ingen krav til formelt kompetenceniveau for det pædagogiske personale i dagtilbudsloven eller krav til andelen af pædagoguddannede, og der stilles heller ingen krav til formelt kompetenceniveau for de pædagogiske ledere. I dagplejen har 86 pct. af personalet ingen pædagogisk uddannelse, mens 31 pct. af personalet i daginstitutionerne ikke har en pædagogisk uddannelse.²⁰

Ifølge Danmarks Statistiks befolkningsfremskrivning stiger antallet af 0-5 årige fra 2018 til 2025 med ca. ni pct.²¹ Det medfører et behov for flere pædagoger og pædagogiske assistenter. Der er således et behov for at sikre, at det pædagogiske personale er dygtigt nok, men også at vi *uddanner nok*.

De to mål om dels at øge den faglige kvalitet hos pædagoger og dels at uddanne markant flere pædagoger er umiddelbart svære at forene. Den mest holdbare og langsigtede løsning er en bedre grunduddannelse, men man bør også drøfte optaget, tilknytningen til forskningen og mere strukturelt vægtningen mellem pædagoger og øvrigt personale. Formandskabet vil se nærmere på disse forhold i 2020.

Det er afgørende, at regeringen investerer i dygtige medarbejdere i dagtilbud. Det indebærer bl.a., at der skabes fleksible veje til kvalificering og opkvalificering. Pædagoger skal i dagligdagen kunne guide og vise vejen for det ikke-uddannede pædagogiske personale. Det kræver en dyb forståelse af egen rolle, og det kræver redskaber til at kunne udøve et stærkt pædagogisk og fagprofessionelt lederskab, hvor pædagogerne tager ansvar for, at andre omkring dem lykkes. Der skal være større fokus på ledelse i dagtilbud. Lige nu eksisterer der ikke et robust, nationalt og formelt ledelsesforløb specifikt rettet mod dagtilbudsledere. Det bør udvikles – evt. i forlængelse af det arbejde som Uddannelses- og Forskningsministeriet leder med et gennemsyn af de formelle og offentligt rettede ledelsesuddannelser og af den kommende børneplan på dagtilbudsområdet.

19 Danske Professionshøjskoler (2019)

20 Børne- og Undervisningsministeriet (2019)

21 Børne- og Undervisningsministeriet (2019)

MERE PRAKSISRELEVANT FORSKNING PÅ 0-6 ÅRSOMRÅDET

Formandskabet er optaget af at sikre en stærk kobling mellem dagtilbudsforskningen, de relevante pædagogiske uddannelser og den pædagogiske praksis. Det er vigtigt, at udvikling, uddannelse og praksis drives på så kvalificeret baggrund som muligt. Det stiller krav til velfunderet, udfordringsdrevet, praksisrelevant og aktuel forskning. De seneste års udvikling på dagtilbudsområdet understreger behovet for og stiller endnu højere krav til forskning, der omsættes i uddannelse, og som kan understøtte praktikere og oplyse beslutningstagere. Det er derfor væsentligt at reflektere over, hvordan forskningsviden knytter sig til uddannelse og professionsudvikling på en måde, der har effekt på praksis ved at udvide og skærpe virkningen af professionelle virkemidler og opnåede indsigter. Det gælder også i forhold til det format og de kanaler, forskningen formidles via. Der kan være mange led fra vidensproduktion til brug af viden i praksis.²²

Flere undersøgelser peger på, at ny viden og forskning sjældent kommer helt ud til det pædagogiske personale, og at ny viden har meget lille betydning for praksis, da det er vanskeligt at omsætte viden fra systematiske vidensstrukturer til den komplekse og omskiftelige hverdag, det pædagogiske personale er en del af.²³

På skoleområdet har man i mange år haft et PhD-råd, som har vist sig yderst værdifuldt til at skabe praksisrelevante forskningsprojekter i et velfungerende samarbejde mellem professionshøjskolerne og universiteterne. Et PhD-råd på dagtilbudsområdet vil give mulighed for at sætte retning på udmøntningen af midler til forskning vedrørende børn i dagtilbud, herunder at sikre praksisrelevante og anvendelsesorienterede forskningsprojekter og forankre den genererede viden i pædagog- og videreuddannelserne. Det vil således være en fordel, hvis PhD-stipendiaterne kunne blive koblet med projekter, der bl.a. baserer sig på samarbejde mellem universiteterne og professionshøjskolerne og relevante praksispartnere. Et PhD-råd på dagtilbudsområdet vil kunne bidrage til ny og bedre praksisrelevant viden og derigennem sikre en højere vidensbase-ret indsats på området i kommuner og på uddannelser.

Formandskabet ønsker at sætte fokus på og debattere, hvordan og i hvilket omfang forskningsmidlerne anvendes på dagtilbudsområdet, og om vi investerer tilstrækkeligt i ny viden på dagtilbuds- og skoleområdet. I 2014 foretog DAMVAD en kortlægning af dansk forskning i læring i dagtilbud, grundskole og overgang til ungdomsuddannelser. En undersøgelse foretaget af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (2018) viser, at Danmark gennem de seneste ca. ti år er sakket bagud ift. omfanget af forskning på dagtilbudsområdet sammenlignet med de andre nordiske lande. I undersøgelsen blev der registreret 68 studier fra Sverige, 57 fra Norge, men kun 25 fra Danmark. Hvor den danske andel af dagtilbudsforskningen i de skandinaviske lande i 2006 udgjorde 33 pct., var den i 2016 faldet til 17 pct.²⁴ For at få øget indsigt i hvordan forskningsmidlerne prioriteres, har formandskabet igangsat en kortlægning af omfanget af forskning på dagtilbud og grundskoleområdet. Resultaterne vil foreligge i 2020.

22 F. eks. Christensen m. fl. (2017).

23 Danmarks Evalueringsinstitut (2016), Christensen m.fl. (2017)

24 Weber m. fl. (2019).

FORMANDSKABETS ANBEFALER, AT

- Evalueringen af pædagoguddannelse i 2020 tilrettelægges med input fra alle relevante interessenter, og at evalueringens resultater skal være anvendelige for udviklingen af den faglige kvalitet på uddannelses- og praktikstederne. Evalueringen bør særligt fokusere på praktikken, der opleves som uensartet, og hvor der på nuværende tidspunkt ikke eksisterer krav om praktikvejlederuddannelse.
- Der igangsættes en evaluering af den pædagogiske assistentuddannelse.
- Der tænkes i fleksible veje til kvalificering og opkvalificering af pædagogisk personale, bl.a. ved
 - kortere lærings- og kursusforløb for de mange ufaglærte pædagogmedhjælpere. Det kan klæde pædagogmedhjælperne bedre på til arbejdet med børnene, og det kan have en afledt effekt i forhold til at få flere til at interessere sig for pædagogfaget – herunder flere mandlige medarbejdere, og
 - nedsættelse af kravene om relevant erhvervs erfaring for at blive optaget på meritpædagoguddannelsen fra fem år til to år.
- Der udvikles en egentlig lederuddannelse for ledere i dagtilbud på baggrund af bl.a. Ledelseskommissionens anbefalinger og det igangværende gennemsyn af de formelle og offentligt rettede ledelsesuddannelser.

FORMANDSKABET ANBEFALER, AT

Der oprettes et PhD-råd på dagtilbudsområdet bl.a. til at understøtte, at forskning i dagtilbud knyttes tæt til pædagogiske uddannelser og professionens praksis.

KAPITEL 3.

KVALITET I FOLKESKOLEN

Hovedparten af eleverne i den danske folkeskole får et godt udbytte af deres skolegang og trives. Ved den netop offentliggjorte internationale PISA-undersøgelse har danske elever resultater, der ligger signifikant over gennemsnittet både med hensyn til naturfag, læsning og matematik.²⁵ For læsning og matematik ligger de danske elevers resultater på niveau med 2015, mens der er et fald i naturfag i forhold til 2015-niveauet. Andelen af lavpræsterende elever i matematik er mindre end OECD-gennemsnittet, og andelen af højtpresterende ligger på OECD-gennemsnittet.

Kigger man på folkeskolens afgangsprøver, er der i skoleåret 2017/18 15 pct. af folkeskoleeleverne, som ikke opfylder adgangskravet til erhvervsuddannelserne.²⁶ Denne andel har siden 2010/11 været moderat faldende. Der er dog stadig en forholdsvis stor gruppe, som ikke får et godt fundament for deres videre færd i livet.

Der er en overrepræsentation af elever med udenlandsk herkomst i gruppen, som ikke opfylder adgangskravet til erhvervsuddannelserne. 27 pct. af de folkeskoleelever, som ikke opfylder adgangskravet til erhvervsuddannelserne, har forældre, hvis højeste fuldførte uddannelse er grundskolen. Til sammenligning er det kun ti pct. af alle folkeskoleelever i 9. klasse, som har forældre med grundskolen som højst fuldførte uddannelse. 47 pct. af alle folkeskolens 9. klasseelever har mindst én forældre med en videregående uddannelse mod kun 25 pct. af de 9. klasseelever, som ikke opfylder adgangskravet til erhvervsuddannelserne. Folkeskolen formår således fortsat ikke i tilstrækkelig grad at bryde den negative sociale arv.

Der er også systematiske forskelle mellem drenge og pigers præstationer ved 9. klasses afgangsprøve, og der er kommunale forskelle mellem elevernes resultater i 9. klasse.²⁷ Det er forskelle, som har været kendt og forholdsvis konstante i flere år på trods af mange gode intentioner om at bryde udviklingen. Ifølge Børne- og Undervisningsministeriets statusredegørelse er andelen af de allerdygtigste elever i læsning ikke steget siden 2014. Børne- og Undervisningsministeriets årlige statusredegørelse rapporterer om folkeskolens udvikling på baggrund af de nationale mål for folkeskolen, som blev opstillet i forbindelse med folkeskolereformen.²⁸

25 Christensen (2019)

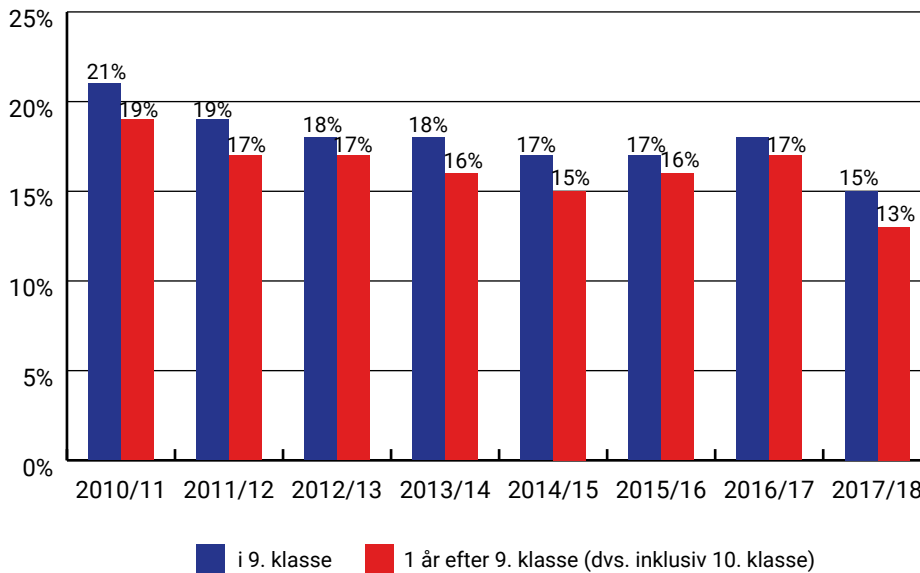
26 Adgangskravet til erhvervsuddannelserne (EUD): Eleven har bestået folkeskolens afgangseksamen (dette krav gælder kun for ansøgere, som har afsluttet folkeskolen i 2017/18 eller senere), og eleven har opnået mindst 2 i dansk og matematik ved folkeskolens 9. eller 10. klasseprøver. Man kan derudover blive optaget på en erhvervsuddannelse – selvom man ikke opfylder de nævnte krav, hvis man har en uddannelsesaftale om praktik i en virksomhed.

27 Karakterer fra folkeskolens prøver i 9. klasse 2018/2019 – tal fra Børne- og Undervisningsministeriet 2019

28 Børne- og Undervisningsministeriet (2019)

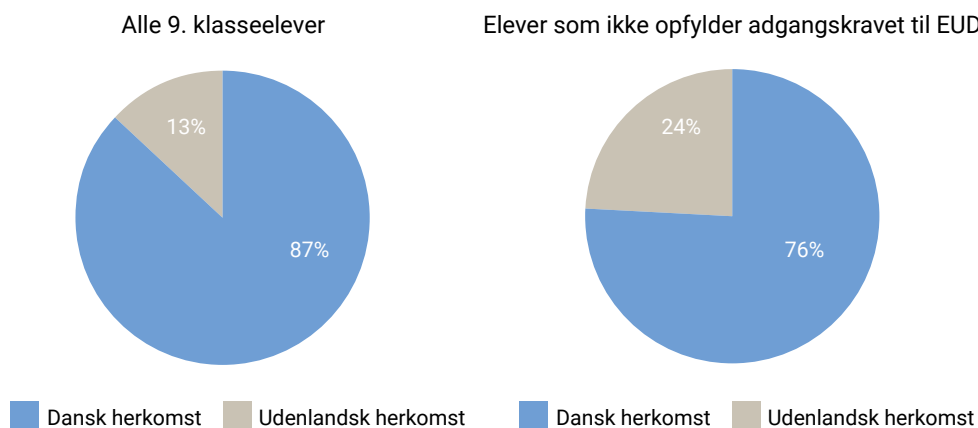

Figur 3.1: Andel af folkeskoleelever, som ikke opfylder adgangskravet til erhvervsuddannelserne²⁹ i 9. klasse og et år efter 9. klasse, 2010/11-2017/18

Anm.: Alle 9. klasseelever og eleverne et år efter 9. klasseelever, 2010/11-2017/18. Folkeskoler (inkl. specialskoler/specialklasser). Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet, egne beregninger

Diagram 3.2 og 3.3: Fordeling på herkomst for alle folkeskoleelever i 9. klasse og for elever i 9. klasse, som ikke opfylder adgangskravet til erhvervsuddannelserne³⁰ (gns. af årgangene fra 2010/11 til 2017/18)

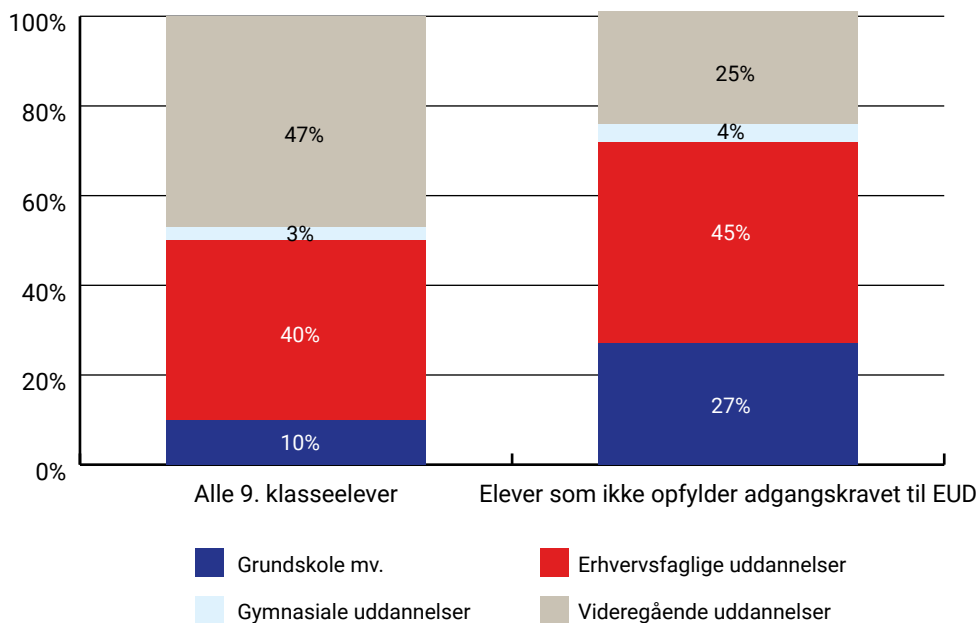

Anm.: Alle 9. klasseelever og 9. klasseelever, som ikke opfylder adgangskravet til erhvervsuddannelserne, 2010/11-2017/18. Folkeskoler (inkl. specialskoler/specialklasser). Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet, egne beregninger

²⁹ Adgangskravet til erhvervsuddannelserne (EUD): Eleven har bestået folkeskolens afgangseksamen (dette krav gælder kun for ansøgere, som har afsluttet folkeskolen i 2017/18 eller senere), og eleven har opnået mindst 2 i dansk og matematik ved folkeskolens 9. eller 10. klasseprøve.

³⁰ Adgangskravet til erhvervsuddannelserne (EUD): Eleven har bestået folkeskolens afgangseksamen (dette krav gælder kun for ansøgere, som har afsluttet folkeskolen i 2017/18 eller senere), og eleven har opnået mindst 2 i dansk og matematik ved folkeskolens 9. eller 10. klasseprøve.

Figur 3.4: Fordeling af forældrebaggrunde for alle folkeskoleelever i 9. klasse og for elever i 9. klasse, som ikke opfylder adgangskravet til erhvervsuddannelserne, (gns. af årgangene fra 2010/11 til 2017/18)

Anm.: Alle 9. klasseelever og 9. klasseelever, som ikke opfylder adgangskravet til erhvervsuddannelserne, 2010/11-2017/18. Folkeskoler (inkl. specialskoler/specialklasser). Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet, egne beregninger

HVAD ER KVALITET I EN DANSK FOLKESKOLEKONTEKST?

De seneste års debat om kvalitet i folkeskolen har handlet meget om holdninger for eller imod de nationale test, antallet og karakteren af Fælles Mål og adgangskrav til ungdomsuddannelser. En vigtig debat om kvalitet drukner alt for ofte i ensidige spørgsmål om styring og ledelse versus frihed for fagprofessionen. Det er ærgerligt på mange planer. Først og fremmest fordi kvalitet i folkeskolen handler om meget andet.

Der er bred enighed om, at centrale forudsætninger for kvalitet i folkeskolen bla. indebærer:

- Økonomisk og fagligt bæredygtige institutioner.
- Undervisningsparate elever.
- Forældre, der støtter elever og samarbejder konstruktivt med skolen.
- Undervisning af høj kvalitet.
- Dygtige lærere og pædagoger.
- Dygtige ledere.

Men der er langt fra enighed blandt folkeskolens mange interessenter om, hvorvidt de centrale forudsætninger for kvalitet i folkeskolen er til stede, og hvor skoen trykker. Forudsætningerne for at bedrive skole afhænger også af lokale forhold og er dermed forskellige fra kommune til kommune – fra skole til skole – endda fra klasse til klasse. Det er vigtigt at have in mente, når vi drøfter udvikling af skolen.

I Danmark søges høj kvalitet i folkeskolen sikret ved lov – blandt andet ved folkeskolens formålsparagraf og Fælles Mål samt en række nationale mål. De nationale resultatmål blev indført med folkeskolereformen i 2014 og er tilknyttet evalueringen af reformen.

FOLKESKOLENS FORMÅLSPARAGRAF

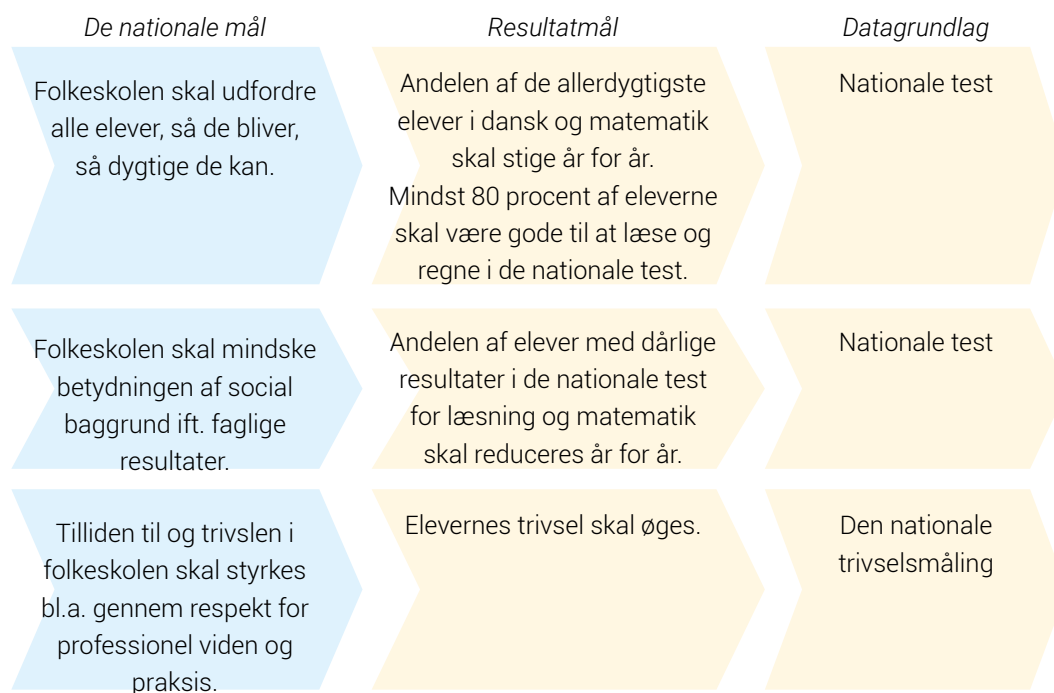
§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

Figuren nedenfor viser operationaliseringen af de nationale mål for folkeskolereformen til resultatmål, herunder de data som bruges til at belyse udviklingen.

Nationale mål for folkeskolen

De konkrete mål for folkeskolen tydeliggør behovet for konkrete parametre til at følge op på selv samme mål. Kvalitet følges i folkeskolen fra centralt hold blandt andet ud fra data fra nationale test, afgangsprøver, trivselsmålinger, internationale målinger (f.eks. TIMSS og PISA), overgange til ungdomsuddannelse og følgeforskning til folkeskolereformen. Det åbner for en debat om, hvorvidt vi opstiller de rette mål, hvorvidt vi måler på de rigtige parametre og ikke mindst, hvad målingerne skal bruges til.

Folkeskolens formålsparagraf

Der er store dele af folkeskolens formålsparagraf, som vi ikke umiddelbart kan måle på eller eksakt vurdere. Det betyder selvsagt ikke, at disse elementer ikke er vigtige eller ikke skal være retningsgivende for folkeskolens praksis.

Det er formandskabets vurdering, at der i kølvandet på folkeskolereformen har været en tendens til, at de nationale mål og operationaliseringen heraf har affødt et for snævert fokus på få specifikke succeskriterier for folkeskolen. Kvalitet i folkeskolen er imidlertid et bredt, nuanceret og mangfoldigt begreb, og derfor må en vurdering af folkeskolens tilstand også bygge på, hvordan man arbejder med den samlede formålsparagraf på de enkelte skoler og i de enkelte kommuner.

Det er også formandskabets vurdering, at skolerne har brug for at dele erfaringer om og få inspiration til, hvordan formålsparagraffen kan blive udmøntet på landets skoler. F.eks. hvordan miljø og bæredygtighed kan anskues som en del af formålsparagraffens § 1, når det fremgår, at folkeskolen skal bidrage til elevernes forståelse for menneskets samspil med naturen. Eller hvordan man aktivt kan arbejde med demokrati i skolen, når formålsparagraffen tilsiger, at det skal være en del af skolens virke. Hvordan man kan arbejde med elementerne i formålsparagraffen i den daglige pædagogiske praksis, kan med fordel konkretiseres. Det skal være klarere for skoler og lærere, hvordan bredden i formålsparagraffen pædagogisk og didaktisk kan være en ledestjerne i det daglige arbejde på skolerne.

Vi ved fra forskning, at det har stor betydning for skolers kvalitet, at der er tydelige forventninger fra forvaltningerne og tæt dialog i samarbejdet mellem skoler og kommuner.³¹ Det gælder også i forhold til formålsparagraffen. Skoler og kommuner skal arbejde eksplicit med formålsparagraffen og være tydelige omkring deres forventninger hertil. For at få sat folkeskolens formålsparagraf på dagsordenen både på den enkelte skole og i de kommunale forvaltninger kan der med fordel opfordres til, at skolerne tydeliggør og kommunikerer, hvordan man arbejder med formålsparagraffen lokalt på skolen, og kommunen kan i kvalitetsrapporten beskrive, hvordan man kommunalt støtter, at arbejdet med formålsparagraffen forplanter sig ud på skoler og i klasseværelserne.

Det er afgørende, at arbejdet med formålsparagraffen ikke medfører unødvendig dokumentation. Hensigten med arbejdet er at få en styrket samtale i praksis om de gode elementer, der ligger i folkeskolens formålsparagraf. Skolefritidsordningerne er omfattet af folkeskolens formålsparagraf og skal endvidere leve op til kommunalt fastsatte krav til indhold og mål.³² Skolefritidsordningerne skal derfor medtænkes i skolernes og kommunernes processuelle og praksisnære arbejde med formålsparagraffen.

31 Mehlbye (2010)

32 Undervisningsministeriet (2014a): Bek. nr. 699 af 23. juni 2014

FORMANDSKABET ANBEFALER, AT

- Der udarbejdes en udredning af folkeskolens formålsparagrafs sammenhæng med den pædagogiske og didaktiske praksis. Som led i dette arbejde foreslår formandskabet, at der fra centralt hold nedsættes en gruppe af aktører og praktikere, der kan afklare, hvordan elementerne i formålsparagraffen kan få en mere fremtrædende plads i praksis. Kredsen skal på denne baggrund pege på hvilke redskaber, der er mest hensigtsmæssige for at understøtte lærere, pædagoger, ledere og forvaltninger i arbejdet med folkeskolens formålsparagraf i praksis.
- Skolelederne på skolens hjemmeside og kommunerne i kvalitetsrapporterne redegør for, hvordan de lokalt på skolen og i skolefritidsordningen arbejder med at udmønte formålsparagraffen.

HVORDAN KAN VI I HØJERE GRAD UNDERSTØTTE KVALITET I FOLKESKOLEN?

En stærk evalueringskultur, god undervisning og dygtige fagprofessionelle er nogle af de centrale elementer i kvalitet i folkeskolen, som formandskabet sætter fokus på i det følgende.

Behov for en bred evalueringskultur

I formandskabets drøftelser og af den offentlige debat står det klart, at debatten om kvalitet i folkeskolen til tider går tabt i debat om evalueringsteknik i stedet for en mere relevant debat om hvilken evalueringskultur, vi ønsker i den danske folkeskole.

I 2020 finder vigtige drøftelser sted, som kan være med til at præge folkeskolens udvikling. Det gælder blandt andet, når folkeskoleforligskredsen skal drøfte evalueringen af de nationale test, og når Folketinget skal drøfte børne- og undervisningsministerens redegørelse om folkeskolens udvikling efter folkeskolereformen. Hertil kan KL og DLF's samarbejdsprojekter, der er aftalt i regi af "Ny Start"-samarbejdet, også give anledning til betydningsfulde debatter om skoleudviklingen i den danske folkeskole.

Formandskabet anbefaler, at disse drøftelser og evt. overvejelser om nye nationale mål tager afsæt i folkeskolens formålsparagraf og har fokus på en bred evalueringskultur, som også indbefatter skoleledelse, professionskultur, undervisningspraksis og samarbejdet med forældrene. Endelig bør en bred evalueringskultur også bidrage til at skabe inkluderende læringsmiljøer for alle elever.

Der er således en række hensyn, som en bred evalueringskultur skal tage hånd om:

- Der er et hensyn til *elever og forældre*, som har behov for at kende til elevens udvikling og trivsel.
- Der er et pædagogisk hensyn, idet evalueringen skal kunne bruges af *lærere* til at understøtte elevernes progression og udvikling.
- Der findes et *ledelsesmæssigt* hensyn knyttet til behovet for at følge, sammenligne og lede på tværs af elever, klasser og lærere.
- Der er et *styringsmæssigt* hensyn, således at den kommunale forvaltning kan følge udviklingen på de kommunale skoler og blandt andet sikre, at de rette prioriteringer og kompetencer er tilstede.
- Der er *politiske* hensyn, hvor politikerne har brug for at følge den overordnede skoleudvikling, således at rammerne for skoledriften, som udstikkes fra centralt hold, er hensigtsmæssige.
- Der er også et *forskningsmæssigt* hensyn, hvor forskere har brug for data til at kunne undersøge skolernes udvikling og opbygge viden om den bedste praksis til gavn for fremtidig skoleudvikling.

Disse mange hensyn er alle berettigede, og det er formandskabets vurdering, at det vil kræve en række forskellige værktøjer og vurderinger at imødekomme disse behov. Et enkelt værktøj kan ikke løse alle de forskelligartede behov og aktørinteresser. Samtidig er det centralt, at en styrket evalueringskultur ikke betyder mere dokumentation, men kvalitativt bedre evalueringer, der på udvalgte områder kan understøtte skolens udvikling.

Vigtigheden af den varierede skoledag

Intentionen med folkeskolereformen fra 2014 er i høj grad, at give alle elever – uanset social baggrund – et godt skoletilbud, som giver de bedste forudsætninger for en videre uddannelse og et godt voksenliv. En af bevæggrundene til reformen var, at for mange elever (15-17 pct.) forlod folkeskolen uden et tilstrækkeligt fagligt niveau. Tallene fra de foregående figurer viser, at der i det seneste opgjorte skoleår (2017/18) er kommet færre elever, som ikke opfylder adgangskravet til erhvervsuddannelserne. Der er dog fortsat en stor gruppe af elever, som kun får et beskedent udbytte af folkeskolen, og den seneste årlige statusredegørelse for folkeskolens udvikling viser, at de nationale resultatmål, der blev opstillet med folkeskolereformen i 2014, ikke er indfriet.³³

Midlerne i reformen til at stimulere både fagligt stærke og fagligt svage elever var at indføre varierede læringsformer i skoledagen. Skolen skulle åbne sig op mod det omkringliggende samfund, og praktiske og anvendelsesorienterede undervisningsformer, lektiehjælp og bevægelse skulle understøtte elevernes motivation, læring og trivsel. Disse reformelementer, der var udset til at være løftestang for en varieret skoledag og praksisnær undervisning, har desværre haft vanskelige vilkår og er indtil videre kun i beskedent omfang blevet implementeret på skolerne.³⁴ Vi kan se, hvordan f.eks. timetal og udvidelsen af fagrækken er blevet implementeret, men paradoksalt nok ser vi, at det halter, når det kommer til elementer som f.eks. bevægelse. Dette element nyder generelt set stor opbakning og anerkendelse i forhold til bevægelses betydning for elevernes læring, trivsel og sundhed. Der er behov for, at alle parter og aktører omkring og i folkeskolen sætter fokus på de mekanismer, der hæmmer implementeringen og på, hvordan vi fremadrettet kan sikre en skoledag med god og varieret undervisning.

Folketinget justerede folkeskolereformen i januar 2019. Der blev med aftalen afsat 250 mio. kr. til kvalitetsløft af den understøttende undervisning. Formandskabet vil gerne bakke op om dette tiltag og aftalens hensigter om, at man fra statslig og kommunal side fortsat understøtter skoler, ledere, lærere og pædagoger i at få gang i bevægelse, åben skole og den varierede skoledag på en hensigtsmæssig måde, så man på alle skoler kan få en undervisning, der kan motivere en mangfoldig elevgruppe.

Erfaringer fra udlandet og Danmark viser, at det tager lang tid, før reformer af skolesystemer er implementeret fuldt ud. Det gælder også folkeskolereformen fra 2014. Dels fordi reformen indeholdt mange nye elementer og tiltag, som skulle implementeres samtidig, og dels fordi den blev indført i en periode med andre store forandringer i skolesektoren. Man bør politisk naturligvis løbende justere åbenlyst uholdbare forhold, men også være tilbageholdende med at foreslå nye tiltag og større forandringer af folkeskolen, førend den seneste store reform har haft mulighed for at virke i praksis.

33 Børne- og Undervisningsministeriet (2019)

34 Jensen & Nielsen (2018)

Følgforskning

I forbindelse med reformen etablerede Børne- og Undervisningsministeriet et omfattende følgeforskningsprogram. Programmet skal løbende følge og formidle erfaringer med implementeringen og virkningerne af reformen til skoler, kommuner, politikere og andre interessenter. De afsluttende rapporter fra programmet, som særligt omhandler betydningen af reformen og reformelementerne for elevernes læring og trivsel, udkommer i 2020.

OM FØLGEFORSKNINGSPROGRAMMET TIL FOLKESKOLEREFORMEN

Følgeforskningsprogrammet skal følge op på den politiske aftale om et fagligt løft af folkeskolen (folkeskolereformen) fra 2013. Af den politiske aftale fremgår følgende:

- På baggrund af de nationale mål skal regeringen, kommunerne og folkeskolens øvrige parter hvert år følge op på folkeskolens resultater og på, om der er behov for justering af indsatsen. Det skal ske på baggrund af en årlig skriftlig statusredegørelse fra Børne- og Undervisningsministeriet.
- Børne- og undervisningsministeren skal give Folketinget en redegørelse om lovens virkning og eventuelle behov for ændringer.
- Med henblik på at vurdere effekten af de forskellige initiativer gennemføres evalueringer, som forelægges for aftaleparterne.

Formålet med følgeforskningsprogrammet til folkeskolereformen er, at

- skabe grundlag for, at aktører på alle niveauer i styringskæden løbende kan lære af erfaringer og resultater,
- kunne dokumentere implementeringen og effekten af folkeskolereformen, herunder af de væsentligste initiativer,
- styrke den empiriske forskning om ledelse, undervisning og læring.

Følgeforskningsprogrammet har fokus på to overordnede spørgsmål:

1. Hvordan implementeres indsatserne i folkeskolereformen?
2. Hvilke effekter har indsatserne i folkeskolereformen?

Det er formandskabets vurdering, at det fra politisk side er vigtigt med følgeforskning, når der vedtages en så omfattende reform som folkeskolereformen. Programmet har bredde og tyngde – både kvantitativt og kvalitativt – til løbende at give værdifuld viden om, hvordan implementeringen, fremdriften og resultaterne har udviklet sig med reformen. Endvidere er det med følgeforskningsprogrammet også i et vist omfang lykkedes at etablere et fælles vidensgrundlag blandt politikere, praktikere og folkeskolens parter, som folkeskolens udvikling kan følges og drøftes på baggrund af. Men der er også plads til forbedringer. I formandskabets optik har der politisk og i den offentlige debat været et for snævert fokus på tal for implementeringen og målene med reformen, som følgeforskningen løbende har rapporteret om. Det er vigtigt, at et stort fokus på tal og målsætninger ikke kommer til at skygge for lige så væsentlige debatter og viden om, hvordan man bredt kan styrke kvalitet i folkeskolen.

Det er formandskabets oplevelse, at et følgeforskningsprogram er en god ramme til at belyse sider af udviklingen på grundskoleområdet. Organisering med en faglig styregruppe med repræsentanter fra de danske vidensmiljøer sikrer en høj kvalitet og samspil med øvrig dansk/ udenlandsk forskning. En følgegruppe med de centrale parter på grundskoleområdet bidrager til, at forskningen i vidt muligt omfang resulterer i viden, som kan finde klangbund i praksis, og som de fagprofessionelle på skolerne ser mening og relevans i. Formandskabet vil derfor opfordre til, at man fra statslig side viderefører erfaringerne og konceptet fra følgeforskningsprogrammet og etablerer et nyt følgeforskningsprogram, som løbende skal undersøge kvalitet i grundskolen. Der skal lægges en bred tilgang til kvalitet til grund for dette nye følgeforskningsprogram, og programmet bør, i videst muligt omfang, basere sig på en årlig fælles dataindsamling, så forstyrrelsen og belastningen på skolerne reduceres mest muligt. Derudover vil et nyt følgeforskningsprogram af kvalitet i grundskolen give vigtig viden om både folkeskolen og de frie grundskoler til gavn for udviklingen af hele grundskoleområdet. Dertil kommer, at et fremtidigt følgeforskningsprogram for kvalitet i grundskolen i højere grad bør fokusere på, hvordan den viden, som genereres, kan udmøntes i pædagogiske handleanvisninger.

Når vi ønsker en praksis, som så vidt muligt er evidens- og vidensinformeret, kræver det dels produktion af praksisrelevant viden, dels struktur for vidensdeling og formidling og dels en særlig kultur hos de fagprofessionelle. Det er lettere sagt end gjort. Vi skal formentlig i højere grad kultivere en interesse hos de fagprofessionelle og skabe en tradition og "infrastruktur", der sikrer en "bro" mellem forskning/viden og den pædagogiske praksis på skolerne. Og denne bro skal ikke være ensrettet. Lige så vel som ledere og lærere skal være gode til at orientere sig mod forskningsfaglig viden til udvikling af kvalitet i skolen, så skal forskere og andre vidensproducenter også lytte til sektorens udfordringer og vidensbehov samt formidle resultaterne på en let tilgængelige måde – ikke mindst gennem lærer- og pædagoguddannelserne og efter- og videreuddannelse. Viden skal i spil og skabe værdi for de fagprofessionelle til gavn og glæde for børn og unge. Formandskabet vil gerne opfordre til, at det ledelsesmæssige fokus i kommuner og på skoler i højere grad stiller ind på at kultivere og understøtte en kultur for at opsøge ny viden og skabe en incitamentstruktur og forståelse, som understøtter denne tilgang til egen faglig praksis.

Inkluderende læringsmiljøer

Kommuner og skoler har en meget betydningsfuld opgave med at skabe lige deltagelsesmuligheder for alle elever. Undervisningen skal tilrettelægges, således at elevernes udvikling og læring kan finde sted i den almene undervisning for så mange elever som muligt. Det er en hel central forudsætning for at skabe kvalitet på alle folkeskoler, at skolerne lykkes i dette arbejde.

Erfaringen viser, at det er en meget vanskelig opgave at opnå at skabe inkluderende læringsmiljøer og inkluderende prøveformer. Nogle af de store udfordringer består i at få en fælles forståelse for det professionelle arbejde med inkluderende læringsmiljøer, niveauet af det pædagogiske personales kompetencer, organiseringen af inkluderende læringsfællesskaber, økonomi, samarbejde på tværs af sektorer, ressourcetræk, adgang til specialpædagogisk bistand og meget mere. Det handler om velfungerende undervisningsdifferentiering som en overordnet didaktisk tilgang til undervisning, og det handler også om, hvorvidt det pædagogiske personale har fagligheden til at kunne foretage denne undervisningsdifferentiering for børn i udsatte positioner. Eleverne har ifølge folkeskoleloven krav på støtte, såfremt undervisningsdifferentiering, holddannelse m.m. ikke er tilstrækkeligt.

Det er også centralt at få integreret specialpædagogiske elementer og tilrettelagt den fornødne støtte til elever med særlige behov, så færre elever har behov for specialundervisningstilbud i specialskoler og specialklasser. I nogle tilfælde er der brug for at etablere hensigtsmæssige mellemformer mellem special- og almenområdet, hvor eleverne kan veksle mellem de to områder afhængigt af behov.

En af nøglerne til, at folkeskolen i højere grad lykkes med at nå alle elever, er lærernes, pædagogernes, ledernes og de kommunale forvaltningers viden og kompetencer i forhold til at skabe inkluderende læringsmiljøer. Mange lærere har i årevis oplevet vanskeligheder ved undervisningsdifferentiering.³⁵ I en netop opgjort undersøgelse efterspørger lærere særligt kompetenceudvikling inden for viden om elever med særlige behov. Efterspørgslen er størst blandt lærere i indskoling og på mellemtrinnet.³⁶ Formandskabet mener, at der er behov for at styrke de specialpædagogiske kompetencer i den almene undervisning og i de kommunale forvaltninger.

En national ordblindestrategi

Det at kunne læse og skrive er en helt afgørende forudsætning for børns muligheder for at tilegne sig viden og kompetencer. Det er anslået, at otte pct. af eleverne i grundskolen i 2014 fik særlig støtte på grund af store læse- eller stavevanskeligheder. Det dækker over ca. 50.000 børn og unge, og ordblinde er langt den største gruppe.³⁷ En undersøgelse viser, at ordblinde klarer sig dårligere i uddannelsessystemet. De får lavere karakterer i alle prøvefag og færre gennemfører en ungdomsuddannelse. Børn og unge med ordblindhed, som kommer fra en svag socioøkonomisk baggrund, er ekstra udfordret, idet de ikke får samme hjælp som dem fra mere ressourcestærke hjem.

35 Jensen m. fl. (2018), Danmarks Evalueringsinstitut (2013), European Commission (2018)

36 Danmarks Evalueringsinstitut (2019)

37 Egmont Fonden (2018)

En national ordblindedtest fra 2015, "Ordblindedtesten", kan bruges fra 3. klasse, hvis der er mistanke om ordblindhed. Undersøgelse viser, at mange ordblinde bliver udredt alt for sent, idet kun halvdelen af de elever, der er konstateret ordblinde, tog testen, inden de kom i 7. klasse. Resten er først blevet testet i 7. klasse eller senere.³⁸ Det er samtidig afgørende med en kompetent opfølgende indsats for de elever, som er konstaterede ordblinde. En opgørelse fra Børne- og Undervisningsministeriet indikerer store forskelle mellem landets kommuner på, hvor mange elever der tager Ordblindedtesten. Kommunerne bestemmer selv, hvordan de udreder eleverne for ordblindhed, og der er forskellige test tilgængelige, hvorfor andelen af testede kan være større end ministeriets opgørelse. Der er dog brug for en mere ensartet praksis på tværs af kommuner og en mere systematisk tilgang. Formandskabet har positivt noteret, at regeringen har taget fat på dette felt og lanceret et ordblindeudspil. Man kan med fordel gå et skridt videre og udarbejde en national ordblindedstrategi, så der kan komme mere systematisk fokus på feltet blandt andet ved at sikre, at alle elever i 3. klasse screenes for afkodningsvanskeligheder. De elever, som ved screeningen har utilstrækkelige afkodningsfærdigheder, skal efterfølgende testes for ordblindhed.

De fysiske rammers betydning for sundhed og læring

Formandskabet erfarer et manglende fokus på de fysiske rammer, når det handler om kvalitet af elevernes skolegang. Det er dokumenteret, at de fysiske rammer har betydning for velvære og indlæring i skolen. Undersøgelser i danske skoler indikerer, at 56 pct. af de skoler, hvor der blev gennemført målinger, havde utilstrækkelig ventilation. I Sverige og Norge var de tilsvarende tal 16 pct. og 21 pct.³⁹ En anden undersøgelse har peget på, at der i Norge og Sverige er større opmærksomhed på betydningen af godt indeklima og et bredt samarbejde på tværs af relevante parter om at forbedre indeklimaet i skolerne.⁴⁰

Generelt er hovedparten af skolebygningerne i Danmark af ældre dato, hvorfor der kan være behov for vidensdeling om de gode løsninger på, hvordan de fysiske rammer i højere grad kan understøtte en mere varieret skoledag.

Når det gælder det fysiske læringsmiljø på skoler, har eleverne naturligvis også selv et ansvar. I den sammenhæng påhviler der forældrene en opgave med at støtte og guide deres børn til at tage ansvar for de omgivelser, de befinder sig i og agere på en passende og respektfuld måde.

38 Egmont Fonden (2018)

39 Toffum m.fl. (2011)

40 Dansk Center for Undervisningsmiljø (2018)

FORMANDSKABET ANBEFALER, AT

- Der fastholdes nationale testværktøjer og vurderinger, som kan understøtte en bred evalueringskultur, og at man i udformningen af disse nationale testværktøjer tager en række centrale hensyn. Det drejer sig om hensyn til børnenes og forældrenes behov for viden om barnets faglige niveau i forhold til et nationalt gennemsnit. Der er pædagogiske hensyn, styringsmæssige hensyn, politiske hensyn og endeligt hensyn til forskerne, som også benytter disse data. Formandskabet anser det for urealistisk, at et nationalt testværktøj på en og samme tid kan favne alle disse hensyn.
- Der stilles lovkrav om, at alle skoler skal have en bredt funderet evalueringsstrategi, som man kender det fra f.eks. antimobbestrategi. Det vil være med til at sikre fokus og få synliggjort den enkelte skoles praksis i relation til den evaluering, der finder sted på skolerne.
- Man fra statslig side viderefører erfaringerne fra følgeforskningsprogrammet til folkeskolereformen og etablerer et nyt forskningsprogram, som skal følge og undersøge kvalitet i grundskolen. Forskningsprogrammet skal basere sig på en bred tilgang til kvalitet.
- De centrale parter om folkeskolen går sammen om at understøtte, at den varierede skoledag bliver en realitet ved f.eks. at starte lokale debatter på skoler med praktikere, elever og forældre om, hvordan dette i højere grad kan lykkes til gavn for alle børn. En debat som stiller skarp på organiseringen og forståelsen af de enkelte elementer og på, hvordan de tilsammen og hver for sig kan indgå i skoledagen på en meningsfuld måde.
- Specialpædagogiske kompetencer i almen undervisningen styrkes. Hvis folkeskolen skal lykkes med at skabe inkluderende og stærke læringsfællesskaber for alle børn, så kræver det, at der er specialpædagogisk viden til stede i folkeskolen. Der skal samtidig ske et løft af de kommunale forvaltningers specialpædagogiske kompetencer og viden på feltet, så de kan understøtte skolerne i at løfte opgaven. Dette arbejde skal ske i sammenhæng med den kommunale ungeindsats.
- Børne- og undervisningsministeren udarbejder en national ordblindestrategi som bl.a. omhandler, at alle elever i 3. klasse screenes for afkodningsvanskeligheder. De elever, som ved screeningen har betragtelige afkodningsvanskeligheder, skal efterfølgende testes for ordblindhed.
- Børne- og undervisningsministeren iværksætter en udredning af praksis for, hvordan de fysiske rammer kan understøtte skoledagen og for, hvorvidt det nuværende regelsæt for de fysiske rammer på landets skoler er hensigtsmæssigt.

LÆRERPROFESSIONEN

International forskning viser, at lærerne er den enkeltstående faktor i skolen, som har størst betydning for elevernes udbytte af undervisningen. Der er brug for stærke fagprofessionelle i folkeskolen, som med professionel dømmekraft kan skabe en undervisning og en skoledag, som alle elever får udbytte af. Forskning peger på, at følgende forhold er særligt betydningsfulde for, at læreren leverer en undervisning af høj kvalitet i grundskolen:⁴¹

- Systemer der understøtter kvalitet (f.eks. certificering af lærere, at man følger eleveres vej i uddannelsessystemet).
- Offentlig anerkendelse af lærere.
- Faglige standarder/f.eks. fælles curriculum for undervisning.
- Forskningsbaseret og forskningsengagerende undervisning.⁴²
- Høje adgangskrav til læreruddannelse.
- Solid læreruddannelse inkl. introduktionsforløb af nyuddannede.
- Muligheder for ledelsesudvikling.
- Karriereforløb og -trin for lærere.

Når vi nu ved fra forskningen, hvad der skal til, for at lærere kan levere den bedst mulige undervisning, er det nærliggende at se på, hvordan de forskellige betydende forhold står i en dansk kontekst.

Systemer der understøtter kvalitet

Danmark har flere regler og tiltag, der har til hensigt at understøtte kvaliteten af uddannelsessystemet. Det fremgår af folkeskoleloven, hvem der kan varetage undervisningen i folkeskolen. Der er en erklæret målsætning fra regering og kommunernes side om fuld kompetencedækning blandt undervisere i folkeskolen i 2025,⁴³ og der følges med i resultaterne i folkeskolen gennem de nationale mål for folkeskolereformen, folkeskolens afgangsprøver, internationale målinger m.m.

Gennem en årrække har der været en målsætning om, at 95 pct. af en ungdomsårgang skulle have en ungdomsuddannelse. Med en politisk aftale fra 2017 blev der lavet en ny uddannelsespolitisk målsætning med fokus på, at alle 25-årige skal have gennemført en uddannelse, være under uddannelse eller være i beskæftigelse.⁴⁴ Derudover er der kommunale kvalitetsrapporter, hvori kommunen hvert andet år skal angive en række resultatoplysninger omkring hver af kommunens skoler og det samlede skolevæsen.⁴⁵

De kommunale forvaltninger spiller en central rolle i understøttelse af lærerprofessionen. Det er vigtigt med en tæt kobling mellem de kommunale konsulenter og den konkrete pædagogiske praksis på skolerne. Det er afgørende, at de kommunale konsulenter på skoleområdet er i god kontakt med lærerne ude i klasseværelserne. Kommunale konsulenter, der deltager i undervisningen og har til opgave – sammen med læreren – at udvikle den konkrete praksis, kan være

41 Darling-Hammond m. fl.(2018)

42 Forskningsengagerende undervisning dækker over inddragelse af de studerende i forsknings- og udviklingsprojekter

43 Målsætning om fuld kompetencedækning blev udskudt fra 2020 til 2025 i ØA20.

44 Regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti), Dansk Folkeparti, Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Alternativet og Enhedslisten (2017)

45 Undervisningsministeriet (2014b): Bek. nr. 665 af 23. juni 2014

meget udbytterige for lærerne. Det kan være med til at styrke lærernes oplevelse af at kunne lykkes og videreudvikle den daglige praksis. De kommunale konsulenter kan også være centrale sparringspartnere på specialundervisningsområdet. Formandskabet vurderer, at det er helt afgørende med viden om, hvordan og i hvilket omfang de kommunale konsulenter støtter og styrker den lokale udvikling af undervisning og kvalitet. Man kunne i den sammenhæng lade sig inspirere af evalueringen af Børne- og Undervisningsministeriets læringskonsulentkorps, som netop er offentliggjort.

Offentlig anerkendelse af lærere

Hovedparten af danske lærere giver udtryk for, at de ikke oplever, at lærerprofessionen anerkendes i samfundet. Sammenlignet med de øvrige OECD-lande lå Danmark relativt lavt ved den seneste opgørelse, idet under en femtedel af danske lærere i 2013 var enige i, at lærerprofessionen blev værdsat i samfundet. Det skal dog pointeres, at resultatet muligvis er præget af, at undersøgelsen blev gennemført samtidig med overenskomstforhandlingerne i 2013.⁴⁶

I folkeskolereformen er fastsat en målsætning om, at tilliden til folkeskolen skal stige. Det bør bemærkes, at elevernes forældre i meget høj grad anerkender og påskønner lærernes indsats på de skoler, hvor deres egne børn går.⁴⁷ Lærerprofessionens status i samfundet har bl.a. betydning for rekrutteringen af dygtige lærere.

⁴⁶ Danmarks Evalueringsinstitut (2014), Anden del af TALIS 2018 om bl.a. anerkendelse af lærere offentliggøres i marts 2020

⁴⁷ Jensen & Nielsen (2018)

Faglige standarder

Folkeskolens formålsparagraf skal være ramme- og retningsgivende for skolens virke, og Fælles Mål for folkeskolens fag og emner angiver overordnet, hvad eleverne skal kunne i og have ud af de forskellige fag på forskellige klassetrin. Faglige standarder udvikles også i de faglige og tværfaglige teams, hvor der arbejdes med en fælles forståelse af den gode praksis, og hvordan man tager tegn af egen og andres professionsudvikling, reflekterer over den og deler den gode praksis. Det er ikke mindst gennem gode professionelle læringsfællesskaber mellem lærerne, at disse miljøer skabes. Det er især skolelederen, som skal skabe rammerne for, at professionelle læringsfællesskaber mellem lærere kan opstå. Professionelle læringsfællesskaber fremmes blandt andet, når den pædagogiske ledelse bliver uddelegeret. I forhold til tidligere uddelegerer skoleledere i dag i højere grad den pædagogiske ledelse til mellemledere og teams. Fra 2015 til 2018 steg uddelegeringen af den pædagogiske ledelse med 25 pct.⁴⁸

Forskningsbaseret og forskningsengagerende undervisning

Undersøgelser peger på, at der er udfordringer med omfanget af tidssvarende forskning af høj kvalitet på grundskoleområdet, ligesom der er udfordringer i forhold til anvendelse og relevans hos målgruppen.⁴⁹ Forskning skal have et formål og relevans for lærere og pædagoger i deres praksis. Både i forhold til indholdet, men også i relation til det format, som det formidles i og de kanaler, som forskningen formidles via. Der er indikationer på, at der ofte er mange overgange fra, at viden bliver produceret til, at viden bruges i praksis.⁵⁰

Forskningsengagerende undervisning henviser til inddragelse af de lærerstuderende i forsknings- og udviklingsprojekter. Det er vigtigt, da det giver en stærkere kobling mellem forskning og den pædagogiske praksis til gavn for de studerende, som kan få et større indblik i betydningen af at inddrage forskningen i deres professionelle arbejde. Samtidig kan det være med til at kvalificere forskningen, så den bliver mere relevant og taler bedre ind i den pædagogiske praksis, som den udfolder sig rundt om i klasseværelserne. I Danmark inddrages studerende sporadisk, men ikke systematisk, i forsknings- og udviklingsprojekter inden for skole- og dagtilbudsområdet, hvilket bl.a. skyldes, at lærer- og pædagoguddannelserne ikke er forskningsbaserede.

Høje adgangskrav til læreruddannelse

Der blev i 2013 indført adgangskrav til læreruddannelsen på 7 i karaktergennemsnit, og samtidig blev der indført optagelsessamtaler for alle kvote 2 ansøgere, som havde under 7 i karaktergennemsnit fra en gymnasial uddannelse. Indførelsen af optagelsessamtaler indgik som en del af en mere omfattende reform af læreruddannelsen, der skulle sikre en fagligt stærkere og mere attraktiv læreruddannelse samt mindske frafaldet. Evaluering peger på, at optagelsessamtalerne har medvirket til at mindske frafaldet, og at studerende med højere karaktergennemsnit i stigende grad er blevet tiltrukket og fastholdt på læreruddannelsen.⁵¹

Solid læreruddannelse inkl. introduktionsforløb af nyuddannede

Læreruddannelsen spiller en stor rolle for folkeskolen, og historisk set har der været mange ønsker til uddannelsen, som er blevet reformeret i 1930, 1954, 1966, 1991, 1997, 2006 og 2012. Seneste evaluering af uddannelsen viser, at siden reformen af læreruddannelsen i 2013 er

48 Jensen & Nielsen (2018)

49 Rambøll (2015)

50 Rambøll (2015)

51 Danmarks Evalueringsinstitut (2017a)

uddannelsen blevet bedre til at klæde de studerende på til at undervise i deres fag, praktikken er styrket, og det er lykkedes at tiltrække ansøgere med højere karakterer. Dog indeholdt evalueringen også en kritik af, at uddannelsen ikke er ambitiøs nok, og at de studerendes studieintensitet er for varierende.⁵²

Undersøgelser viser, at en del kommuner oplever problemer med at rekruttere kvalificerede lærere.⁵³ Der er dog væsentlige kommunale forskelle, og samtidig er der fortsat fag, hvor der er mangel på lærerressourcer.⁵⁴ Desuden var 17.000 læreruddannede ansat uden for skolesektoren i 2017⁵⁵.

Noget tyder på, at der er plads til at give nye lærere en bedre start på deres arbejdsliv. En undersøgelse viser, at nye danske grundskolelærere får mindre supervision fra skolelederen og/eller erfarne lærere sammenlignet med de andre nordiske lande. 59 pct. af nye danske grundskolelærere får supervision. I forhold til mentorordninger var kun 15 pct. af nye grundskolelærere tilknyttet en sådan ordning i 2018, hvilket er på niveau med de andre nordiske lande.⁵⁶ Formandskabet opfordrer til, at der sker en stærkere understøttelse og udvikling af lærerne i den pædagogiske praksis i klasseværelset – både for nye lærere, men også kontinuert for mere erfarne lærere. Mentorordninger til nyuddannede er også en farbar vej til at fremme overgangen fra uddannelsen til jobbet som lærer på en folkeskole.⁵⁷

Muligheder for ledelsesudvikling

Med folkeskolereformen lanceredes et ønske om, at skolers og kommuners grundlag for styring og opfølgning i højere grad styrkes ved et fælles ledelsesinformationsredskab, digital understøttelse af kvalitetsrapporten og bedre efteruddannelsesmuligheder for ledere. Indenfor de sidste knap 10 år har mange skoleledere fået mere uddannelse i at varetage ledelsesopgaven.⁵⁸ Lederne selv oplever, at de styrker deres ledelseskompetencer, men der pågår en løbende diskussion af kvalitet og effekt af ledelsesuddannelserne.

En af de væsentligste hensigter med folkeskolereformen var styrkelse af den pædagogiske ledelse. "Pædagogisk ledelse" er et begreb, som ofte forstås ud fra en forholdsvis bred tilgang, der inkluderer involvering af skolelederen og ledelsesteamet i planlægning af undervisningen, ledelse af skolens kompetenceudvikling samt brugen af mål- og resultatstyring.⁵⁹

52 Styrelsen for Forskning og Uddannelse (2018)

53 KL (2017), Lange Gruppen (2017)

54 Børne- og Undervisningsministeriet (2019)

55 Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2019)

56 Danmarks Evalueringsinstitut (2019)

57 Frederiksen m. fl. (2017).

58 Bjørnholdt m.fl. (2018)

59 Winter (2017)

Af følgeforskning til reformen fremgår, at skolelederne overværer undervisningen i klassen, giver feedback og/eller diskuterer undervisningspraksis med lærerne i samme grad som i 2011. Det fremgår endvidere, at på knap to ud af fem skoler har skoleledelsen et middel til højt niveau af generelle pædagogiske ledelsesaktiviteter i 2018. Forskerne vurderer, at sammenlignet med andre lande har Danmark et relativt lavt niveau af pædagogisk ledelse.⁶⁰

Karriereforløb og -trin for lærere

Det er afgørende, at en læreruddannelse ikke alene er adgang til en fast funktion men også indbefatter nye udviklings- og karriereveje i skolen og professionen. Det gør professionen mere attraktiv at søge ind i og investere sit arbejdsliv i. Uddannelsen som lærer har historisk ført til mange løbebaner og erhvervskarrierer, men lærerprofessionens specialiserings- og udviklingsveje er sammenlignet med f.eks. sygeplejersker relativt få. Flere og bedre udviklings- og karriereveje tjener naturligvis som formål at styrke folkeskolens undervisning og elevernes udbytte, men også til at fastholde lærerprofessionen som attraktiv for talenter og dygtige undervisere, der ellers søger andre veje. Der er med formandskabets øjne brug for at udvide lærernes karrieremuligheder inden for skolen, således at de almindelige karriereveje ikke alene knytter sig til rollen som tillidsrepræsentant eller leder, men også til selve gerningen.

⁶⁰ Bjørnholdt m. fl. (2018)

FORMANDSKABET ANBEFALER, AT

- Der igangsættes en kortlægning af kommunale konsulenter tilknytning til den pædagogiske praksis. Det er afgørende for professionsudvikling og for fastholdelse af lærere, at der er et tæt samarbejde mellem de kommunale konsulenter og lærere f.eks. i form af supervisions- og udviklingsforløb og opfølgning herpå.
- Der sker en forøget brug af supervision af lærere, peer to peer review mellem lærere og lignende metoder i samarbejde på den enkelte skole. Det vil bidrage til fagprofessionel udvikling gennem den daglige praksis, herunder en understøttelse af teamsamarbejder på skolen. Det er især skolelederen, som skal tage ansvaret på sig og sikre retning og orkestrere en organisering, som understøtter velfungerende teamsamarbejder i rammen af en stærk skoleorganisation.
- Det politiske system bliver enige om en endnu mere ambitiøs læreruddannelse og tager de midler i brug, der kan bidrage hertil. Bærende elementer for en mere ambitiøs og solid læreruddannelse er bl.a. optag af endnu mere motiverede og dygtige studerende, en styrket og fyldigere sammenhæng mellem praktik og teori samt et forbedret vidensgrundlag og fagligt niveau. I lyset af de hyppige og omfattende reformer af læreruddannelsen over de seneste årtier finder formandskabet det væsentligt, at man politisk tilstræber en ændring af læreruddannelsen, som i sin grundstruktur kan holde en generation.
- For at understøtte at flere lærere bliver i faget igangsætter parterne omkring skolen et arbejde for at få flere og bedre udviklings- og karriereveje inden for lærerfaget. Det kan være gennem en udbygning af de formelle stillingsstrukturer understøttet af formaliseret efter- og videreuddannelse. Disse karriereveje kan tænkes som yderligere specialiseringer i forhold til klassetrin, fag, særlige problemstillinger eller funktioner.

KAPITEL 4.

BALANCEN MELLEM FOLKESKOLER OG FRIE GRUNDSKOLER

Folkeskolen kan kun være en folkeskole, hvis folkets børn går i den

Der har gennem de senere år været en stigende tilslutning til de frie grundskoler, det skyldes både stigende elevtal for de frie grundskoler og faldende elevtal for folkeskolen. Knap hver femte barn i Danmark går i en fri grundskole. Årsagerne til det stigende elevtal på de frie grundskoler og faldende elevtal i folkeskolen kan være mange. Det kan tolkes som et udtryk for, at forældrenes tillid til folkeskolen er faldet, en for stram politisk styring, folkeskolereformen og fravalg af en folkeskole, som skal løfte en stor inklusionsopgave. Udviklingen kan dog ikke udelukkende ses som et fravalg af folkeskolen, da andre faktorer såsom skolesammenlægninger og skolelukninger også har betydning. Analyser har godtgjort, at der er lukket 300 folkeskoler siden 2008 svarende til 19 pct. og samtidig er antallet af frie grundskoler steget ti pct. fra ca. 500 i 2008 til ca. 550 i 2018.⁶¹ Undersøgelser af forældres skolevalg viser, at forældres skolevalg motiveres af, om skolen ligger tæt på deres bopæl, rammer for undervisningen og skole-hjem-samarbejdet.⁶² Skoletypen i sig selv spiller ifølge disse undersøgelser en mindre rolle for forældrenes skolevalg.

Formandskabet er optaget af stigningen i tilslutning til de frie grundskoler og den faldende opbakning til folkeskolen og mener, at balancen mellem folkeskoler og frie skoler er tippet. Det er afgørende med en stærk folkeskole med bredt favnende fællesskaber, da dette bidrager til samfundets sammenhængskraft. Fortsætter de nuværende tendenser, er der fare for, at det naturlige mødested i folkeskolen forsvinder.

Formandskabet har fået udarbejdet en analyse af tilslutningen til folkeskoler og frie grundskoler. Analysen viser, at det i højere grad er de ressourcestærke forældre, som sender deres børn i en fri grundskole.⁶³ Forældre med børn i frie grundskoler har overordnet set en højere beskæftigelse, højere indkomst og en længere uddannelse, mens færre er enlige og en lavere andel har en ikke-vestlig baggrund.

Der er bestemt styrker ved en stærk friskolesektor. Mange frie grundskoler har en stærk profil, som forældre bliver tiltrukket af, og nogle skoler har en nytænkende pædagogisk tilgang til undervisning og læring. De frie grundskoler er en rodfæstet del af dansk skoletradition og demokratisk historie og har ofte et tydeligt værdigrundlag.

Der er forskellige typer af frie grundskoler

De frie grundskoler er ikke én størrelse. Formandskabet har fået udarbejdet en kortlægning af de frie grundskoler på baggrund af deres værdigrundlag, som peger på syv overordnede kategorier.⁶⁴

61 Pihl & Nielsen (2019)

62 Epinion (2017), Andersen m. fl. (2019)

63 Epinion (2019)

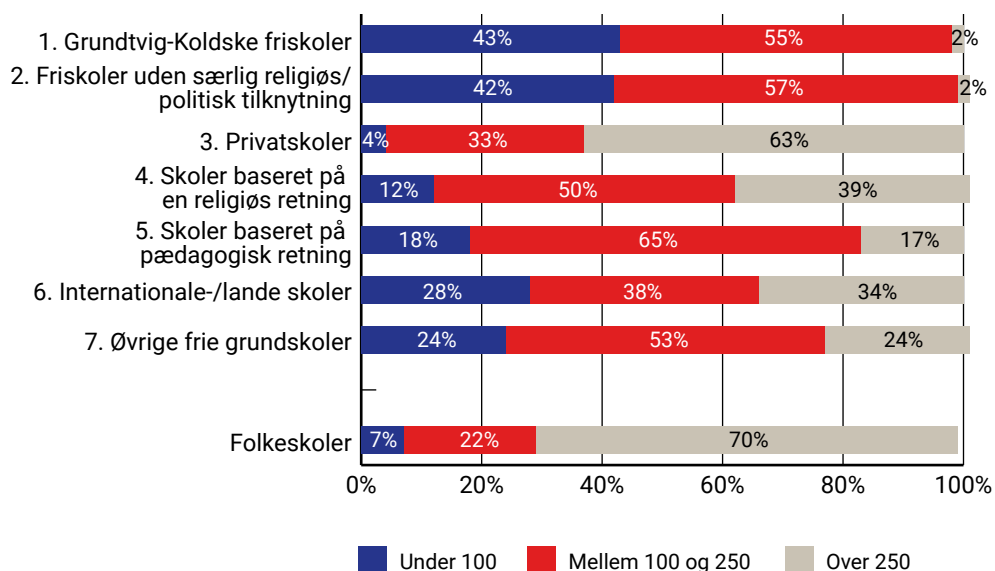
64 Epinion (2019)

Tabel 4.1: Typer af frie grundskoler: Skolefordeling og elevfordeling

	Skoler		Elever	
	Antal	Procent	Antal	Procent
1. Grundtvig-Koldske friskoler	114	21	15.014	12
2. Friskoler uden særlig religiøs/politisk tilknytning	106	19	12.941	11
3. Privatskoler	105	19	40.036	33
4. Skoler baseret på en religiøs retning	101	18	28.247	23
5. Skoler baseret på en særlig pædagogisk retning	71	13	13.205	11
6. Internationale-/lande skoler	32	6	8.895	7
7. Øvrige frie grundskoler	17	3	3.102	3
Total	546	100	121.440	100

Kilde: Institutionsregistret, Uddannelsesstatistik.dk og egen kodning

De frie grundskoler er således en heterogen størrelse. De varierer på en række parametre såsom forældrebaggrund, størrelse, geografisk fordeling – f.eks. er de religiøse mest udbredt i byerne, mens de Grundtvig-Koldske friskoler er mest udbredte i yderkommunerne. Sidstnævnte vil i nogle tilfælde være opstået, som et alternativ til den lokale folkeskole, mens eleverne på de mere 'specialiserede' frie grundskoler i højere grad pendler over kommunegrænserne.

Figur 4.2: Skolestørrelse ud fra antal elever fordelt på typer af frie grundskoler og folkeskoler

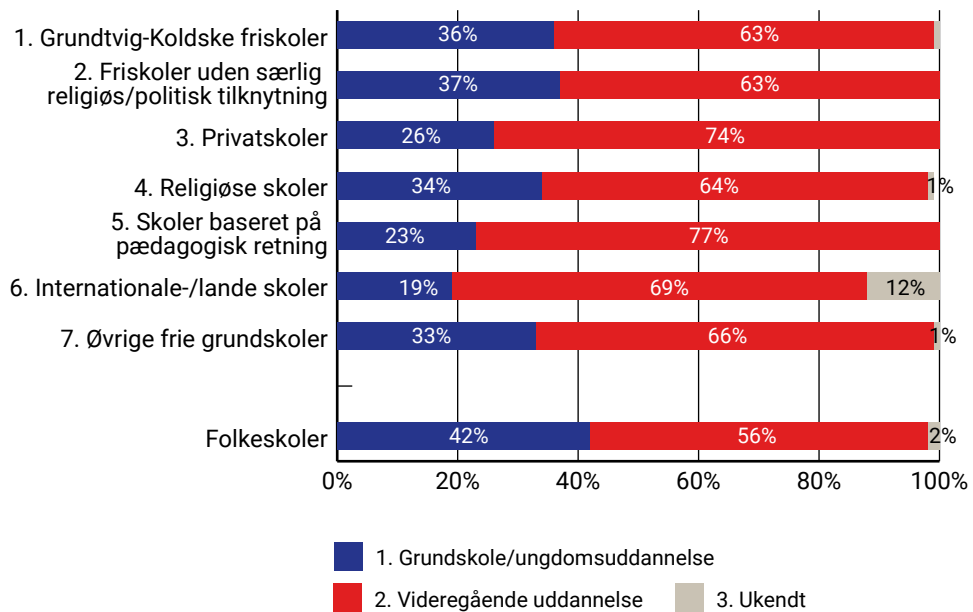
Kilde: Uddannelsesstatistik.dk og egen kodning

Figur 4.3: Den geografiske fordeling af tre udvalgte typer frie grundskoler

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk og egen kodning

Figur 4.4: Forældrenes uddannelse for typer af frie grundskoler

Fordeling af uddannelse for forældre til elever i de syv grundskoletyper

Kilde: Særudtræk fra Styrelsen for IT og Læring

Grundskolen er en meget central samfundsinstitution, hvor eleverne får viden og kundskaber, udvikler sig, dannes, bliver nysgerrige og får stimuleret deres fantasi, oplever åndsfrihed og ligestilling. Det er vigtigt, at *alle* skoler i Danmark bidrager til at løfte denne opgave. Men det kræver, at alle skoler tager fællesskabet på sig og løfter deres del. Det betyder blandt andet, at opgaven med at tage hånd om de sårbare og børn i udsatte positioner ikke kan parkeres på enkelte skoler eller i enkelte kommuner. Af regeringens forståelsespapir fremgår det, at den vil undersøge muligheden for at indføre et socialt taxameter på det statslige tilskud til fri- og privatskoler, som vil sikre, at flere skoler i Danmark påtager sig et større samfundsansvar.

Formandskabet er enig med regeringen i ambitionen om, at de frie grundskoler skal tage deres del af det sociale ansvar, og at de frie grundskoler forpligter sig herpå – som sektor og som enkeltskole. Der er i den sammenhæng behov for at, der igangsættes et arbejde med begrebsafklaring af, hvad der mere præcist menes med "skolernes sociale ansvar". Gruppen af sårbare, udsatte elever er en bred differentieret gruppe, som omhandler elever med meget forskellige behov og udfordringer. Lærerne på alle skoler skal have de rette kompetencer til at tage hånd om disse eller adkomst til specialpædagogiske ressourcer til at imødekomme elevernes behov.

FORMANDSKABET ANBEFALER, AT

- Flere frie grundskoler tager medansvar for udviklingen af det danske samfund, ved at skolerne løfter et passende socialt ansvar. Der er brug for, at alle skoler tager hånd om de udsatte, sårbare børn. Formandskabet anbefaler, at regeringen drøfter med de frie grundskoler, hvordan dette kan opnås, og at en sådan dialog går forud for en beslutning om evt. indførelse af et socialt taxameter på det statslige tilskud til frie grundskoler.

BILAG 1:**REFERAT AF MØDE I RÅDET FOR
BØRNS LÆRING 27. NOVEMBER 2019**

Formandskabets beretning blev drøftet på møde i Rådet for Børns Læring den 27. november 2019. Der er på baggrund af disse drøftelser foretaget præciseringer og mindre justeringer af beretningen. KL, DLF, BUPL, DLO og Skole og Forældre har fremsendt skriftlige bemærkninger til beretningen. Bemærkningerne ligger på rådets hjemmeside: www.børns-læring.dk.

I det følgende gives et resumé af rådets drøftelser på mødet.

Bemærkninger til anbefalinger på dagtilbudsområdet

Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund (BUPL) fremhævede, at i relation til anbefalinger om en kvalitetsundersøgelse ville det være fordelagtigt, hvis man i tråd med den nuværende politiske opmærksomhed havde mere fokus på rammer/strukturer i stedet for outcome. BUPL mente desuden, at en drøftelse om kvalitet i dagtilbud burde finde sted i Kvalitetsforum for Dagtilbud og nævnte videre, at tonen i beretningen i afsnittet om kvalitet i dagtilbud ligger langt fra tænkningen i den pædagogiske læreplan. BUPL stillede sig uforstående overfor formandskabets ønske om mere viden om kvaliteten i danske dagtilbud. Ifølge BUPL mangler der ikke viden i en dansk kontekst, og man burde samle op på den eksisterende viden fremfor at igangsætte nye langvarige undersøgelser. Organisationen udtrykte bekymring for, at en sådan tidskrævende undersøgelse vil fungere som syltekrukke for BUPL's ønske om minimumsnormeringer, som det ellers er lykkedes at få højt på den politiske dagsorden. Organisationen mente desuden, at en undersøgelse af dagtilbuddenes arbejde med en stærk evalueringskultur vil være mere relevant. BUPL foreslog derfor, at store dele af kapitel 2 udgår. I forhold til afsnittet om pædagoguddannelsen anførte BUPL, at der opstilles et u hensigtsmæssigt skisma mellem at sikre et tilstrækkeligt antal pædagoger og bedre uddannede pædagoger. Man burde fokusere mere på den egentlige uddannelse, ikke på korte kurser til de ufaglærte. Endelig støttede BUPL op om en nedsættelse af kravet til erhvervs erfaring ift. merituddannelsen til pædagoger, og BUPL var positiv over for et PhD-råd på dagtilbudsområdet.

FOA roste anbefalingen om en undersøgelse af kvaliteten af dagtilbud, men ønskede at fokus for undersøgelsen tydeliggøres. FOA opfordrede til, at beretningen omtaler hele det pædagogiske personale (som også omfatter dagplejere) og ikke kun pædagoger i relation til et kvalitetsløft af personalet i dagtilbud. Derudover var FOA enig med BUPL i, at der ikke er behov for flere korte kurser, men i stedet mere grunduddannelse. FOA beklagede, at tilsyn på dagtilbudsområdet er fraværende i beretningen⁶⁵. FOA var også positiv over for et PhD-råd på dagtilbudsområdet.

Daginstitutionernes Landsorganisation (DLO) pointerede, at undersøgelsen af kvalitet i dagtilbud, som formandskabet foreslår, kan være meget ressourcekrævende. DLO opfordrede til at tage udgangspunkt i den viden, vi allerede har. DLO understregede, at det herudover er vigtigt med et uafhængigt tilsyn, der ikke er koblet til den kommunale forvaltning. I forhold til pædagogud-

⁶⁵ Er efterfølgende imødekommet i beretningen

dannelsen er det bekymrende, at de studerendes motivation er dalende. Det skyldes formentlig for meget selvstudie, uengageret undervisning og for mange prøver. Man skulle hellere tænke i studiemiljø og faglige fællesskaber, som vil være bedre til at styrke motivationen. Desuden burde man overveje om praktikken er god nok, og om der er tilstrækkelig vejledning. Det er samtidig afgørende med tværfagligt samarbejde med sygeplejersker, sundhedsplejersker m.fl. Pædagoguddannelsen burde også være mere rettet mod det praktisk/musiske, mod natur og kreativitet, som er en stor del af hverdagen i dagtilbud. DLO var også positiv over for forslaget om et PhD-råd.

Kommunernes Landsforening (KL) bakkede op om en kvalitetsundersøgelse på dagtilbudsområdet. En sådan undersøgelse vil være brugbar, når kommunerne skal prioritere ressourcerne. KL mente, at tilsynet fortsat bør ligge under kommunerne med en høj grad af frihed lokalt til at tilrettelægge et tilsyn, som er tæt på den pædagogiske praksis. I forhold til et kvalitetsløft af pædagoguddannelsen fremhævede KL, at der skal fokus på praktikken og praktikkens kobling til undervisningen. Der er et åbenlyst behov for at se på ressourcerne til uddannelsen. Der var også fra KL tilslutning til et PhD-råd på området. Der er især brug for praksisnær forskning, men erfaringer fra skoleområdet viser, at det er vanskeligt.

Opsamling

Formandskabet takkede for input til dagtilbudsområdet og havde følgende bemærkninger:

- Der er behov for langt større og mere robust viden om kvalitet i dagtilbud, end vi har i dag. Den undersøgelse, der lægges op til, vil bruge den pædagogiske læreplan som ramme.
- Det er en god ide at nævne tilsynet som vigtig i forhold til kvalitet i dagtilbuddene.
- I forhold til pædagoguddannelsen skal der være en tæt kobling til praksis. Evaluering af pædagoguddannelsen er på vej, og derfor vil formandskabet først i det nye år se nærmere på pædagoguddannelsen. De pædagogstuderende bliver i dag optaget med meget svage faglige forudsætninger, og det er en reel udfordring både at have brug for flere pædagoger og dygtigere pædagoger.
- Anbefalingen om korte kurser for de ufaglærte er på ingen måde tænkt som en erstatning for uddannelse, snarere tværtimod. Hensigten er, at den type kurser skal være med til at stimulere til yderligere uddannelse.

Bemærkninger til anbefalinger på Skoleområdet

Skole & Forældre (S&F) var enig i behovet for en bredere evalueringskultur og -begreb. Skoler og kommuner kan tydeliggøre deres arbejde med formålsparagraffen ved at lave en årlig redegørelse for arbejdet, og dette kan skabe en anden samtale i ledelsesrummet og skolebestyrelsen. S&F påpegede, at det giver god mening at beskrive arbejdet med formålsparagraffen i kvalitetsrapporter, men understregede, at man skal uddanne skolebestyrelsen i at bruge kvalitetsrapporterne bedre. S&F anerkendte, at de mange interessenter rundt om skolen har forskellige legitime interesser i evalueringer og nationale test. I forhold til inkluderende læringsmiljøer har afgrænsningen ved de 9 timers støtte vanskeliggjort en forståelse af virkeligheden for elever, der modtager under 9 timers støtte. S&F kvitterede for, at ordblindeområdet var med i beretningen. S&F påpegede videre, at ift. læreruddannelsen er en tæt kobling mellem professionshøjskolerne og skolerne vigtig, så der er føling med den virkelighed, de studerende skal møde. Evaluering viser, at forældresamarbejdet er fraværende på uddannelsen, selvom de studerende efterspørger

det. Endelig pointerede organisationen, at det er en god ide at undersøge, om frie grundskoler løfter deres sociale ansvar.

DLF roste fokus på folkeskolens formålsparagraf i beretningen, men understregede samtidig, at der ikke er brug for flere dokumentationskrav. Forskning indikerer, at øget kommunal styring ikke nødvendigvis øger kvalitet på den enkelte skole. Der er brug for en større autonomi i skolerne og kommunerne. *DLF* bakkede op om en styrket evalueringskultur, men ikke en fortsættelse af de nationale test. I forhold til et statsligt forskningsprogram mente *DLF*, at udbyttet af det nuværende har været lavt for eleverne og opfordrede til overvejelser om, hvorvidt midlerne kan anvendes mere hensigtsmæssigt. I relation til anbefalingen om at styrke de specialpædagogiske kompetencer henledte *DLF* opmærksomheden på, at en del lærere i dag ikke bruger deres specialpædagogiske kompetencer i deres nuværende stilling.

BUPL konstaterede også, at det er positivt med et øget fokus på formålsparagraffen men understregede, at formålsparagraffen også omfatter skolefritidsordningen⁶⁶. I forhold til specialpædagogik bemærkede *BUPL*, at det er en fælles opgave for lærere og pædagoger.

KL kvitterede for en beretning med en bredere tilgang til kvalitet på skoleområdet, men tilføjede, at man skal være varsom med nye krav til dokumentation. *KL* udtrykte respekt for, at den enkelte skole vil fokusere på arbejdet med formålsparagraffen, men understregede, at det er vigtigt med lokal frihed til at vælge. Ift. nationale testværktøjer var *KL* enig i formandskabets vurdering om, at alle hensyn ikke kan komme ind under samme testværktøj. *KL* påpegede også, at ordblindeområdet er meget relevant og fremhævede, at erfaringer fra Aarhus viser, at det er væsentligt med opfølgning på en screening. Derudover var der opbakning til formandskabets anbefaling om en styrkelse af de specialpædagogiske kompetencer. Der var også tilslutning til, at de frie grundskoler skal løfte et større socialt ansvar, dog er det vigtigt at være opmærksom på, at de frie grundskoler har meget forskellige udgangspunkter bl.a. afhængig af deres geografiske placering.

Danske Handicaporganisationer (DH) nævnte, at ikke kun læringsmiljøerne skal være inkluderende. Det bør test og prøver også være⁶⁷. *DH* understregede, at anbefalingen om specialpædagogiske kompetencer er helt central, idet disse kompetencer har været meget underprioriterede i diskussionen om inklusion. Der vil være nogle mindre grupper af elever, som man ikke kan hjælpe alene med kompetencer i kommunen. Der skal man have adgang til ekspertise udefra. Derudover tilkendegav *DH*, at det er positivt med fokus på ordblindeområdet, og i den forbindelse er det centralt med en særlig opmærksomhed på ordblinde elever med svag socioøkonomisk baggrund.

DLO anerkendte, at anbefalingen om fokus på de fysiske rammer er vigtig, men efterspurgte et fokus på, at børn bruger tid i naturen. Derudover bemærkede *DLO*, at mere praksisnær udvikling og mentorprogrammer er gode tiltag i forhold til fastholdelse af lærere og så gerne, at næste års beretning har lignende anbefalinger til pædagoguddannelsen. Endelig fandt *DLO* det yderst positivt, at der er opbakning til de frie grundskoler. Flere af dem er økonomisk pressede, så det er vigtigt, at man ikke tager ressourcer fra dem.

⁶⁶ Er efterfølgende imødekommet i beretningen

⁶⁷ Er efterfølgende imødekommet i beretningen

Opsamling

Formandskabet takkede for input til skoleområdet og havde følgende bemærkninger:

- Dokumentation skal selvfølgelig være meningsfuld, og formålsparagraffen skal frem i lyset via gode samtaler og hensigtsmæssige redskaber til de samtaler. Der er masser af værdi i at bruge formålsparagraffen mere aktivt. Formandskabet er enig i, at skolefritidsordning også skal omfattes af arbejdet med folkeskolens formålsparagraf.
- Alle skolens mange interessenter har legitime behov for at følge med i folkeskolens udvikling, herunder også et behov for nationale test.
- Formandskabet vil vende tilbage til det specialpædagogiske området i formandskabet. Det er et stort og vigtigt område.

BILAG 2: **RÅDET FOR BØRNS LÆRINGS VIRKSOMHED**

Formandskabet for Rådet for Børns Læring har udvalgt tre fokusområder, som man foreløbig ønsker at sætte på dagsordenen i den treårige beskikkelsesperiode:

- Kvalitet i dagtilbud og folkeskolen.
- Digitalisering i dagtilbud og folkeskolen.
- Balancen mellem folkeskole og frie grundskoler.

AKTIVITETER I 2019

Som led i det først fokusområde udgav formandskabet et debatindlæg om kvalitet i dagtilbud i Politiken den 17. marts 2019. Her opfordrede formandskabet til, at der skulle igangsættes en undersøgelse af de danske dagtilbuds kvalitet og det moderne børneliv.

Formandskabet har afholdt en temadrøftelse om kvalitet i dagtilbud under overskriften "Viden om dagtilbuddenes kvalitet" den 25. marts 2019. Temadrøftelsen blev indledt med et oplæg ved Charlotte Ringsmose, professor i dagtilbudsforskning på AAU.

Den 13. juni 2019 offentliggjorde formandskabet en rapport udarbejdet af Epinion om udviklingen i tilslutningen til folkeskolen og de frie grundskoler. De forskellige skoletyper i Danmark var også på dagsordenen, da formandskabet inviterede til debat om betydningen af en stærk folkeskole og balancen mellem folkeskolen og frie grundskoler på årets folkemøde på Bornholm.

Formandskabet har desuden haft fokus på brugen af de nationale test i folkeskolen, som har fyldt meget i den offentlige debat. Formandskabet afholdt tirsdag den 3. september 2019 en konference om de nationale test, hvor man stillede spørgsmålet "hvis de nationale test skal tænkes forfra – hvad så?"

I 2019 har der været tre møder i Rådet for Børns Læring og ni møder i formandskabet foruden et indledende strategiseminar.

Formandskabets publikationer, indlæg i pressen og oplæg kan findes på rådets hjemmeside www.børns-læring.dk.

REFERENCER

- Andersen, I. G.; B. Sortkær; J. G. Glavind & J. O. Sørensen (2019): *Forældres skolevalg*. Aarhus Universitetsforlag.
- Anderson, N. B. (2006). *Child-care effect sizes for the NICHD study of early child care and youth development*. National Institute of Child Health and Human Development Early Child Care Research Network, American Psychologist. 61(2), 99–116.
- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2019): *Analyse af læreruddannede uden for folkeskolen*.
- Bjørnholt, B.; Mikkelsen, M.F. & Thranholm, E. (2018): *Skoleledernes oplevelser af skolen i folkeskolereformens fjerde år – En kortlægning*. København: VIVE.
- Børne- og Undervisningsministeriet (2019): *Statusredøgørelse for folkeskolens udvikling 2018/19*. København: Børne- og Undervisningsministeriet.
- Christensen, V. T. (2019): *PISA 2018 En sammenfatning*. København: VIVE.
- Christensen, S.E; Hansen, T.V.; Krog, K.L. & Eriksen, A.K. (2017): *Vidensstrømme på dagtilbudsområdet – Udfordringer, drivere og anbefalinger i forbindelse med understøttelsen af en vidensinformeret pædagogisk praksis i dagtilbud*. København: Tænk tanken DEA.
- Christoffersen, M.N.; Højen-Sørensen, A.K. & Laugesen, L. (2014): *Daginstitutionens betydning for børns udvikling – en forskningsoversigt*. København: SFI.
- Dalli, C.; White, E.J.; Rockel, J & Duhn, I (2011): *Quality early childhood education for under-two-year-olds: What should it look like? A literature review*. Wellington: Ministry of Education New Zealand.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2013): *Udfordringer og behov for viden – En kortlægning af centrale aktørers perspektiver på udfordringer i folkeskolen*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2014): *TALIS 2013 OECD's lærer- og lederundersøgelse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2016): *Forskningsinspireret pædagogisk praksis*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2017): *Effekten af optagelsessamtaler på læreruddannelsen*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Danmarks Evalueringsinstitut (2019): *TALIS 2018 OECD's lærer- og lederundersøgelse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Dansk Center for Undervisningsmiljø (2018): *Indeklima i skoler – undersøgelse af indeklima i Norden*.
- Danske Professionshøjskoler (2019): *Fremtidens pædagoger – fremtidens pædagoguddannelse*. København: Danske Professionshøjskoler.
- Darling-Hammond, L.; Hyster, M.E. & Gardner, M. (2017): *Effective Teacher Professional Development*. Palo Alto, CA: Learning Policy Institute.
- Egmont Fonden (2018): *Egmont rapporten 2018 – let vejen til uddannelse for ordblinde børn og unge*. København: Egmont Fonden.

- Epinion (2017): *Frit skolevalg*. København: Epinion.
- Epinion (2019): *Udvikling i tilslutningen til folkeskolen og frie grundskoler*. København: Epinion.
- European Commission (2018): *Education and Training Monitor 2018*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Frederiksen, L.L.; Krøjgaard, F. & Paaske, K.A. (2017): *Nye lærere med og uden mentor. Hvordan møder praksis de nye lærere?* Aarhus: VIA University College.
- Hall, J., Sylva, K., Sammons, P., Melhuish, E., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (2013). *Can preschool protect young children's cognitive and social development? Variation by center quality and duration of attendance*. *School Effectiveness and School Improvement*, 24(2), 155-176.
- Heckman, J.J. (2006): *Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children*, *Science* 312 (5782), 1900-1902.
- Hestbæk, A.D & Christoffersen, M.N. (2002): *Effekter af dagpasning – en redegørelse for nationale og internationale forskningsresultater*. København: SFI.
- Jensen, V.M. & Nielsen, C.P. (2018): *Viden om Folkeskolereformen – Opsamling af resultater fra følgeforskningsprogrammet 2015-2018*. København: VIVE.
- Jensen, V.M.; Skov, P.R. & Thranholm, E. (2018): *Lærere og pædagogers oplevelse af den længere og mere varierede skoledag i folkeskolereformens fjerde år*. København: VIVE.
- KL (2017): *Arbejdsudbud og rekruttering i kommunerne 2017*. København: KL.
- Lange Gruppen (2017): *Kompetencedækning i folkeskolen: Undervisningsministeriet*. Frederiksberg: Lange Gruppen.
- Larsen, S.A; konsulent Weber, C.H.; Krog, K.L & Christensen, S. (2019): *Dagtilbudsledernes perspektiv på nyuddannede pædagoger – "Det er bare i gang med at arbejde"*. København: Tænk tanken DEA.
- Markussen-Brown, J. (2015): *Establishing Quality in Preschool Language and Literacy Environments – On the quality of Danish preschools, and pathways to improving it via professional development*. Odense: Syddansk Universitet.
- Melhuish, E. (2010). *A linked study: Effective pre-school provision in Northern Ireland*. In Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (Eds.). *Early childhood matters: Evidence from the effective pre-school and primary education project*. (pp. 192-205) London: Routledge.
- Melhuish, E., Taggart, B., Siraj-Blatchford, I., & Sammons, P. (2006). *The effective pre-school provision in Northern Ireland (eppni) project: summary report 1998-2004* (pp. 1-57). Department of Education.
- Melhuish, E.; Ereky-Stevens, K.; Petrogiannis, K.; Ariescu, A.; Penderi, E.; Rentzou, K.; Tawell, A.; Slot, P.; Broekhuizen, M. & Leseman, P. (2015): *A Review of Research on the Effects of Early Childhood Education and Care (ECEC) upon Child Development*. Utrecht: Utrecht University.
- NICHD (2005). *Early child care and children's development in the primary grades: Follow-up results from the NICHD study of early child care*. *American Educational Research Journal*, 537-570.
- OECD (2018a): *Equity in education*. Paris: OECD Publishing.
- OECD (2018b): *Education at a Glance*. Paris: OECD Publishing.
- Pihl, M.D. & Nielsen, J. (2019): *Hver 5. folkeskole er forsvundet på 10 år*. København: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Pihl, M.D. & Pedersen, C.F. (2019): *26.500 læreruddannede uden for folkeskolen*. København: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Rambøll (2015): *Analyse af vidensspredning – spredning af forsknings- og udviklingsviden med relevans for grundskolens praksis*. København: Rambøll.

Rambøll Management Consulting; Aarhus Universitet & Syddansk Universitet (2016): *Børns tidlige udvikling og læring i dagtilbud. Analyser af 0-6-årige børn i dagtilbud*. Fremtidens Dagtilbud.

Regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti), Dansk Folkeparti, Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Alternativet og Enhedslisten (2017): *Aftale om bedre veje til uddannelse og job af 13. oktober 2017*. Christiansborg.

Ringsmose, C. & Svinth, L. (2019): *Virkningsfuldt pædagogisk arbejde i dagtilbud*. Aarhus: DPU, Aarhus.

Styrelsen for Forskning og Uddannelse (2018): *Kvalitet og relevans i læreruddannelsen*.

Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (Eds.) (2010). *Early childhood matters: Evidence from the effective pre-school and primary education project*. London: Routledge.

Taggart, B.; Sammons, P.; Siraj, I.; Sylva, K.; Melhuish, E.; Toth, K.; Smees R.; & Hollingworth, K. (2014): *Effective Pre-school, Primary and Secondary Education (EPPSE 3 – 16+) Project*. London: Institute of Education.

Toftum, J.; Wargocki, P. & Clausen, G. (2011): *Indeklima i skoler – Status og konsekvenser*. Kgs. Lyngby: DTU.

TrygFondens Børneforskningscenter (2019): *Fart på sproget*. Aarhus: Aarhus Universitet.

Undervisningsministeriet (2014a): *Bekendtgørelse om krav til indholdet af mål- og indholdsbeskrivelser for folkeskolens skolefritidsordninger af 23. juni 2014*. København: Undervisningsministeriet.

Undervisningsministeriet (2014b): *Bekendtgørelse om kvalitetsrapporter i folkeskolen af 23. juni 2014*. København: Undervisningsministeriet.

Undervisningsministeriet (2019): *Notat om kompetencedækning*. København: Undervisningsministeriet.

University College Nordjylland (2019): *Kvalitet i dagtilbud – hvordan, hvad og hvorfor?* Aalborg: University College Nordjylland.

Weber, C.H.; Krog, K.L. & Larsen, S.A. (2019): *Dagtilbud i Norden – rammer for dagtilbud i Danmark og Norge*. København: Tænk tanken DEA.

Winter, S. C. & Nielsen, V. L. (2013): *Lærere, undervisning og elevpræstationer i folkeskolen*. København: SFI.

Winter, S. C. (2017): *Gør skoleledelse en forskel*. København: SFI.

**BERETNING
FRA FORMANDSKABET**

December 2019

Udgivet af:
Formandskabet for
Rådet for Børns Læring

Oplag: 500 stk.

Foto: Büro Jantzen

Grafisk produktion:
Rosendahls a/s

FORMANDSKABET FOR RÅDET FOR BØRNS LÆRING

Rådet for Børns Læring er et uafhængigt råd, hvis opgaver og sammensætning er fastsat i folkeskoleloven. Rådet ledes af et formandskab, hvis medlemmer er: Charlotte Rønhof (formand), professor Per Fibæk Laursen, lærer Mette Frederiksen, rektor Stefan Hermann, lektor Pernille Hviid, sognepræst Henrik Gade Jensen, forsknings- og udviklingschef Andreas Rasch-Christensen.

Rådet for Børns Læring skal blandt andet følge, vurdere og rådgive børne- og undervisningsministeren om det faglige niveau, den pædagogiske udvikling og elevernes udbytte af undervisningen i folkeskolen og om det pædagogiske arbejde med at understøtte alle børns trivsel, udvikling og læring i dagtilbud.

Rådet har også til opgave at vurdere skolers og dagtilbuds muligheder for at bekæmpe børns negative sociale arv, at øge integrationen af børn med anden etnisk baggrund end dansk og at inkludere børn, hvis udvikling kræver et særligt hensyn.

www.børns-læring.dk